VILNIUS. Trečiadienis, 1927 m. gruodžio m. 21 d. I metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

Pirmyn!

№ 5—6

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis·

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrzynka Nr. 115.
Šio Nr. kaina 20 skt. Užsieniuose dvigubai.

„PIRMYN"
redaguoja
PRANAS ANCEVIČIUS.

Interesantus redakcija priiminėja kasdien, išskiriant šestadienius, nuo 4—6 v. p.p.
Adr.: Kijowska 2—27.

Ženevos posėdžiams pasibaigus.

Paskutinė Tautų Sąjungos sesija, kaip tvirtina viso pasaulio spauda, **galutinai išsprendė** Lietuvos-Lenkijos ginčą ir tuomi pašalino karo pavojų visoj Rytų Europoj.

Grįžę po posėdžių Lenkijos ir Lietuvos atstovai, abeji giriasi, kad labai daug laimėjo. Bet gyvenime tokio atsitikimo nėr buvę, kad du užinteresuoti subjektai del vieno ir to paties nepadalomo daikto, lygiai laimėtų. Paprastai, jeigu vienas kuris nors laimi, tai kitas visuomet pralaimi. Mes esame linki manyti, kad šiuo atvėju Ženevoj pralaimėjo Voldemaras ir su juo pralaimėjimu nukentėjo Lietuvos reikalai. Nukentėjo ne delto, kad panaikinta fiktyvė karo padėtis, kurios panaikinimas buvo **neišvengiamas,** bet del to, kad per 7 metus tautiškai buržuazinių partijų politiką **buvo labai slidžiais ir klaidingais keliais vedama Vilniaus atžvilgiu** Ir dabar ta politika kaip **jau senai reikėjo laukti**, Voldemaro rankose užsibaigė fiasko. Kad tas įvyko, tame kaltas ne vien tik Voldemaras, **bet visos tautiškai buržuazinės partijos, kurios per 7 metus vien tik spekuliavo Vilniaus klausimu, kaipo įrankiu savo partiniams tikslams atsiekti.**

Tegul Voldemaras tvirtina, kad jis neatsižadėjo Vilniaus ir tam panašiai, bet tokios jo šnektos faktinai yra tuščia zabova plačioms Lietuvos masėms nuraminti, kurioms buržuazinės partijos visą laiką galvon kalė, „be Vilniaus nenurimsim". Voldemaras gerai žinodamas masių psichologiją, visai teisingai pareiškė, kad Vilniaus klausimas yra labai sudėtingas ir jį galima tik palaipsniui išspręsti. Aiškiau tariant, palaipsniui izolioti Vilnių iš liaudies psichologijos. Nes kartu išplėšus, savaimi aišku, **masės nušluos savo auklėtojus, kurie kalė į galvą, kad be Vilniaus negalima nurimti**, be to keikė emigrantus, kad tie pardavę Vilnių ir tam panašiai. Todel baimė už savo diktatūros likimą, verčia Voldemarą ir dabar žmones raminti, jiems gražiai meluojant. Arba kitais žodžiais tariant, palaipsniui keisti kiton linkmėn masių psichologiją, izoliojant Vilniaus sąvoką.

Dar blogiau, kad dėka tos trumparegiškos ir spekuliantiškos Lietuvos šovinistų politikos, **labai skaudžiai nukentėjo ir Vilniaus krašto lietuvių reikalai**. Tie žmonės tik dabar supras, kad jie darė nedovanotinas klaidas, per 7 metus šokdami sulyg Kauno smuiko grojimu boikoto kadrilį. Ir per tą laiką veik nieko realaus ir **pozityvaus nepadarė, kas būtų įleidęs giliau šaknis ir darytusi tvirtu atsparumu prieš nepageidaujamą svetimos kultūros įtaką.** Kaip toj, taip ir anoj pusėj, sudėję rankas meldėsi dievui ir laukė, kad tas visagalis padarys stebūklą ir atiduos Vilnių Lietuvai. Bet kai Voldemaras užbėgęs pačiam dievui už akių „padarė stebūklą", — tai visi nuleido rankas ir tyli tarytum vandens įgėrę.

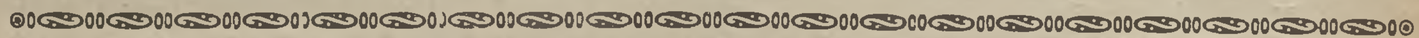
Pasilikdami žodį tais reikalais ateičiai, mes norėtumėm pajudinti kitą gan svarbų klausimą. Būtent: ko Voldemaras norėjo atsiekti nuimdamas karo padėtį tarp Lietuvos ir Lenkijos? Pirmon **eilėn jis nors sustiprinti savo diktatūrą.** Pasirašydamas taiką su Lenkija, jis ryžosi nušauti du zuikiu. **Pirma,** pašalinti nuolat pučiama baubą t. y. karo galimumą prieš Lietuvą. Nes remdamasi šituo argumentu, visa buržuazinė opozicija nejuokomis buvo pradėjusi varstyti prezidento duris, prašydama sudaryti koalicinę vyriausybę ir priimti ją valdžion. Jei pirmiau su opozicija buvo dar kalbama, kad suraminti ją, tą reikia tikėtis, kad po Ženevos, tų partijų žmo-

nėms, reikės arba tylėti arba sėsti kalėjiman, kaip jau dabar daroma su krikščionimis.

Antra, Voldemarui itin svarbu, kad panaikinti aršiausius fašistinės diktatūros priešus, Vilniuj gyvenančius emigrantus socialdemokratus, kurių antifašistinės propagandos darbas pradėjo judinti prieš fašistus visą sveikąjį Lietuvos elementą.

Nuėmus karo padėtį, Voldemaras beabejo pareikalaus Lenkų vyriausybės, kad emigrantams būtų arba susiaurintos, arba visiš kai atimtos veikimo teisės. Tą norą, jau mes skaitome paskutiniame „Lietuvio“ Nr. Tai du pagrindiniai motyvai, del kurių Voldemaras, nenorėdamas paleisti valdžios iš rankų, susitarė su Lenkija Ar jam pasiseks atsiekti tikslo, sunku kol kas pasakyti. Bet šiandien, kada pats Voldemaras, kaip vokiečių s-d. „Vorvärts“ rašo, pasirinko ne kovą, bet anglų žadama paskolą, jei susitars su Lenkija, t. y, faktinai atsižadėjo Vilniaus ir dabar neturi jokių galemybių pilti tu melagingų šmeižtų ant emigrantų socialdemokratų, būk jie pardavę Vilnių,—mes turime sukaupti visas jėgas kovai prieš pragaištingąjį kraštui fašizmą, metant visus tuos kaltinimus, kuriuos lig šiol ant mūsų metė šovinistai, jiems patiems tiesiai į murziną snukį ir nepasiduoti jokiems provokaciniams gandams.

Kas liečia Vilniaus krašto likimo klausimą, kurio lig šiol nelaikome išspręstu, mes tikim, kad jis tegalės būti teisingai pastatytas ir išspręstas tik socialistiškoj Internacionalo konferencijoj Berline, kuri įvyks 19 ir 20 gruodžio. Bet apie tai kitą kartą.

Kruvinieji metai Lietuvoj.

Gruodžio 17 dieną sukanka lygiai metai, kaip Lietuvoj įsiviešpatavo juodoji fašizmo diktatūra, kuri, nelyginant biauriausioji vėžio liga, ėda mūsų tautos sveikąjį organizmą, niekindama jo visas gyvesnesias kūrybines pajėgas Ta biaurioji fašistinio vėžio liga, bėgy vienų metų, ant tiek suparaližavo tautos kūną, kad šiandien krašte, visose viešojo gyvenimo funkcijose jaučiasi didžiausia apatija, apmirimas ir didelis nusiminimas. Žmonės atjausdami, tą mažutės tautos didelę tragediją, sugeltomis širdimis beviltingai blaškosį Lietuvoj, kuri pasidarė žiauriausiu kalėjimu, saugojamų budeliškų viršininkų—Smetonos—Voldemaro—Plechavičiaus. Užsiminus apie Lietuvą, nenoroms prisimena labai charakteringi šiems laikams poeto Maironies žodžiai:

„Kur šiandiena Jinai,
„Vien kapus tematai —
„Jr liūdna ir skauda krūtinė“.

Toks nesveikas, bet pamatuotas, pesimistinis ūpas ir nuotaika susidarė kiekvienam šiek tiek mąstančiam žmogui, mintimis perbėgus pastaruosius metus, kurių kitaip negalima pavadinti, kaip *kruvinaisiais metais* Lietuvos gyvenime.

Nors skaudu, bet mums nevalia liūdėti ir nusiminti del kruvinosios krašto tragedijos. Mūsų pareiga, minint metines fašizmo sukaktuvęs, dar kartą iškelti aikštėn tas visas žaizdas, kurias Lietuvai atnešė fašistinio vėžio liga, kad juo greičiau suburtomis jėgomis padarytumėm operaciją, pašalindami tą biaurųjį gyvulį iš mūsų krašto.

1. Buržuazijos teroras prieš darbo žmones.

Šiandien kiekvienam aišku, kad gruodžio 17 dienos perversmas, buvo ne tik „tėvynės gelbėjimo“ žygis, bet reakcingosios buržuazijos ir dvarininkijos perversmas, kuri, pridengus savo klasinius reikalus, patriotiškais obalsiais dėka koalicinės vyriausybės lepšiškumo, užgrobė valdžią į savo rankas. Užgrobusi valdžią vašistinė buržuazija, tuojau atsigręžė visu frontu prieš atbundančios Lietuvos darbininkijos sąjudį ir darbo demokratijos augimą. Pavyzdžiu tarptautinės fašistinės reakcijos ir lietuviškieji fašistai griebėsi naujų kovos priemonių prieš darbininkų ir valstiečių judėjimą. Tos priemonės, kruvinas teroras, spaudos, politinių, kultūrinių laisvių atėmimas darbininkijai. Kadangi Lietuvos darbininkijos judėjimas dar visiškai jaunas ir neturėjo jokios realės pajėgos, kaip kitų šalių darbininkai—tai pas mus kruvinajam fašizmui tuo lengviau buvo įsigalėti:

Mūsų fašistai, prisidengę patriotineis obalsiais, kad pateisinus šavo grobonišką žygį, politiškai žlibos ir naivios demokratiškos Lietuvos visuomenės akyse išpūtė komunistinio baubo pavojų, kad lengviau pasiekus savo tikslų. Prisidengę ta apgaulinga skraiste, jie tuoj po perversmo sušaudė keturius nekaltus komunistų veikėjus, apkaltindami juos komunistinio perversmo ruošime. Kad jų kruvini darbai neiškiltų aikštėn, tuoj įvedė visoj Lietuvoj žiauriausį karo stovį, karo cenzūrą, sunaikino asmens neličiamybes ir visas kitokias politines laisves.

Sudarius tokias sąlygas ir davus vietinei administracijai didžiausias teises „visai sistematingai prasidėjo kova prieš visus ir taip menkus Lietuvos darbo žmonių, ekonominius, politinius, profesinius ir kultūrinius laimėjimus. Šimtai aktingesniųjų veikėjų sugrūsti į kalėjimus, kurių didelė dalis nuteista ilgametei arba amžinai katorgai. Išardytos profesinės, politinės darbininkų organizacijos. Panaikinti viešiejai darbai ir įstatymai, apdraudžiantieji darbininkus. Tie visi buržuazijos, samdinių fašistų darbai, paskatino ir pačią buržuaziją,

mažint darbininkams atlyginimus, šalint be priežasties iš vietų ir t.t.

Sužlugdę darbininkų sąjudį, kaipo didžiausią savo priešą, fašistai atsikreipė tuo pat metu ir prieš spaudos laisvę.

2. Karo cenzūra.

Lietuviškoji spauda, kuri nuo pat tautinio atgimimo neturėjo pilnos laisvės, įsiviešpatavus fašistinei diktatūrai, vėl grąžinta į „Aušros", „Varpo", laikus. Taį yra, į tuos žiauriuosius cariškos reakcijos laikus, kuo met Lietuvos visuomenei teko padėti labai daug aukų ir pasiryžimo kovojant už spaudos laisvę.

Dabar vėl grąžinta tie patys laikai socialistinei ir radikalei demokratiškai spaudai. Kitais žodžiais tariant, atimta iš pažangiosios visuomenės ta laisvoji tribūna, kurioj buvo galima iškelti visus gyvenimo blogumus ir sąmoninti politiškai kultūrinį krašto brendimą. Rekordo spaudos varžyme, fašistai pasiekė išsprogdindami „Varpo" spaustuvę.

Užgniaužę pažangiajai visuomenei burną, palaidodami spaudos laisvę, fašistai pradėjo iš naujo griebtis įvairių provokacijų ir apgaudinėjimų.

3, Provokacijos

Jausdami krašte žmonių napasitenkinimą, jie norėjo jį visiškai nuslopinti, padidindami rėžimą. Taigi balandžio mėnesy griebėsi naujų provokacijų, sudarydami seimo atstovui Pajaujui ir eilei karių bei šiaip piliečių bylas. Apkaltinę juos ruošime prieš valdžią perversmo, daugelį nuteisė amžinai katorgai ir sąryšy su tuo, išvaikė Seimą, kurio faktinai nuo 17 gruodžio kaip ir nebuvo. Po tų visų įvykių rėžimą dar labiau sustiprino, pradėdami kovą prieš kultūrines jaunimo organizacijas.

4. Teroras prieš kultūrinį sąjudį.

Įtakingiausią pažangiosios visuomenės kultūrinę organizaciją „Šiaulių Kultūrą", kuri bėgy penkių metų buvo išvysčiusi smarkią kultūrinę propagandą visoj Lietuvoj, apšaukė komunistine ir pradėjo persekioti. Negana to, visus „Kultūros" leidinius išmetė iš mokyklų, uždraudė tos draugijos knygų platinimo loterijas.

Galų gale rugpiūčio mėnesy uždaro visus 210 „Kultūros" burelius su 4000 narių, ir rugpiučio 25 dieną policija išvaiko antrą būrelių suvažiavimą.

Tokio pat likimo sulaukė ir kitos pažangios kultūrinės jaunimo organizacijos, ir sustiprėjo pažangiosios moksleivios persekiojimai mokyklose.

5. Fašistinės valdžios tolimesni darbai.

Fašistai pašalinę iš viešojo gyvenimo visas darbininkijos ir pažangiosios visuomenės kovos priemones, pradėjo kovą ir prieš ekonominį demokratizmą, kad tuomi sustiprinti buržuazijos reikalus. Sustabdė žemės reformą, pradejo grąžinti dvarininkams miškus, ir atiminėti nuo naujakurių įvairias pašalpas.

Kad užtikrinti savo viešpatavimą ilgesniems metams, jie pradėjo ruoštis ir prie politinių reformu, tikslu—pakeisti konstituciją, kuria einant būt galima turėti prezidentas su caro teisėmis ir tt. Žodžiu, pasiryžo įvesti krašte tokią politinę santvarką, kurioj kuo mažiausiai turėtų teisių pati liaudis. Kad to pasiekti, jie iš anksto padidino žvalgybos skaičių, prisamdė įvairių provokatorių šnipų, kurie sektų kiekvieną kitaip galvojančio žmogaus žingsnį ir neleistų niekam iš vietos pasijudinti.

6. Fašistinio teroro pasekmės.

Savaime aišku, kad to dvasinio ir fizinio teroro persekiojimų, kankinimų, negalėjo jokiu būdų pernešti žmonės, kurie iš laisvų piliečių tapo paversti įvairių kriminalistų ir niekšų vergais. Tas viskas vedė prie to, kad darbo liaudis pasiryžo žūt būt ginti savo teises. Pirmas neišvengiamas žingsnis buvo padarytas 9 rugsėjo *Tauragėje,* kuomet pritrūkę kantrybės žmonės išėjo į gatvę ginti savo teisių. Budeliai fašistai labai lengvai apsidirbo su menkai organizuotu revoliuciniu liaudies pasiryžimu, sušaudydami daug žmonių, ir sąryšy su tuo sustiprindami terorą visam krašte. Po kruvinojo Tauragės sukilimo, liaudies kraujas ir ašaros pasipylė visam krašte. Daugelis šušaudytų, šimtai areštuotų, šimtai gelbėdamiesi nuo budeliškos kulkos buvo priversti apleisti gintąjį kraštą, ieškodami prieglaudos užsieny, ar besislapstydami lig šiol po miškus. Teroras dar labiau sustiprėjo, visiškai išmušdamas gyvenimą iš pusiausviros ir privesdamas prie vidujinės anarchijos.

Štai trumpais bruožiais apibrėžiant tas priežasis, kurios pavertė Lietuvą žiauriu fašistiniu kalėjimu ir sudarė patogias sąlygas biauriam vėžiui, kuris, nuolat plačiau ir giliau apimdamas mūsų krašto givenimą, griaužia ir naikina jo sveikajį organizmą.

Vėžio liga, kaip atskiram žmogui, taip ir bikuriam kraštui yra labai pavojinga liga. Jei laiku nepadoroma nuodugni operacija, tuomet gręsia labai traginga mirtis.

7. Kas daryti?

Turint viską tai galvoj, apie ką tik buvo kalbėta, pats savaime kiekvienam žmogui kyla klausimas: „Kas daryti"! Ar verkšlenti ir sudėjus rankas laukti, kol fašistinis vėžys, susidaręs patogias sąlygas, suės mus visus, — ar griebtis atatinkamų priemonių ir padarius nuodugnią operaciją, pašalinti tą brudą, išgelbėti nuo mirties mūsų kraštą? Daugiau kelių nėra ir būti negali. Nes medicina nežino atsitikimų, kad vėžys, pradėjęs graužti gyvo žmogus kūną, pats savaime nustiptų. Lygiai taip pat istorija nežino atsitikimų, kad kada pragaištingi reakcijos vėžiai, būtų savaime be griežtos kovos pasitraukę nuo gyvenimo scenos. Jų išnaikinimui visuomet reikėjo ir reikės tverti aršiausią kovą, kuri be aukų ir pasiryžimo negali apseiti.

Todel, jeigu mes norime išgelbėti savo kraštą nuo prapulties, privalome pasiimti *vienintelį kelią,* t. y., sunkios kovos kelią, kuriuo eidami atsieksime savo tikslo. Gi tie visi šunkeliai, kuriais paskutiniu laiku mėgina eiti neva demokratiškos buržuazijos partijos, kaip klerikalai ir valstiečiai liaudininkai — svajodami apie koaliciją su liaudies budeliais-fašistais — yra pragaistingas ir griežčiausiai smerktinas šunkelis. Tokios

„kovos“ priemonės prieš fašistinę diktatūrą, parodo tik politišką niekšingumą ir naivumą tų, kurie jas vartoja. Tas įtin reikalinga įsidėmėti liaudžiai, kad nepasiduoti įvairiems gražiems plepalams, kurie paprastai tik migdo revoliucinį kovos ūpą ir apsunkina pačią kovą.

Jeigu jau mes pasirinkom tik kovos kelią — tai turime rimtai apgalvoti nepasiduodant jokioms avantiūroms, kaip juo einant atsiekti tikslo, t. y., pašalinti tą gėdą nuo Lietuvos veido, del kurios jai tenka rausti prieš visą pasaulį. Tas itin reikalinga po metų prityrimo bėgy, kurių kovojančios liaudies padaryta daug didelių klaidų ir išsišokimų, labai brangiai kainavusių. Šiandien mums vedant toliau kovą, itin reikalinga pasimokyti iš tų klaidų ir pasiimti pavyzdžiu tų šalių kovojančią darbininkiją ir darbo demokratiją, kurios turi daugiau prityrimo ir organizuotumo.

Kas dabar darytina pas mus Lietuvoj, kuomet fašistai vis labiau įsigali, kurdami slaptas karines „žalmarškinių“ organizacijas ir ruošdamiesi tolimesniam krašto žlugdymui. Mums, kaip mėnėjome, tėra vienas kelias: atydžiai sekti fašistus ir neatidėliojant organizuotis patiems į ginkluotus būrelius. Organizuotis visai slaptai, parenkant ištikimus, tvirtų pažiūrų, paslaptį išlaikančius žmones. Reikalinga išsimokyti ir priprasti prie tokio slapto organizacijos darbo ir kaip ugnies, saugotis, *šnipų provokatorių ir išdavikų.* Provokatoriai ir išdavikai kartais tyčia organizuoja priešfašistinius būrius, arba juose dalyvauja, kad paskui už pinigus parduoti savo aukas. Jie tai daro siunčiami valdžios ir skatinami pačių fašistų. Todel kiekvieną slaptos organizacijos narį, reikalinga visur sekti ir tėmyti. Jei tik bus išaiškinta, kad jis provokacijos ar žvalgybos tikslais įstojęs į organizaciją, — jį tuoj reikalinga *pasmerkti mirtin, pašalinant iš gyvųjų tarpo.* Tokia tvarka ir disciplina yra viso pasaulio antifašistinėse organizacijose. Jos reikalinga būtinai ir mums prisilaikyti Lietuvoj, kur yra begalė provokatorių šnipų ir išdavikų, dirbančių fašistų naudai. Organizacijos nariai privalo griežtai laikytis sekančių penkių prievolių, kurių laikosi Austrijos Respublikos sargų organizacija ir kitų valstybių antifašistinės organizacijos.

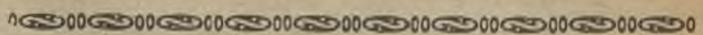
1) Pirma privolė — *punktualumas!* Organizacijos narys privalo nustatytu laiku būti prie savo darbo, vis tiek koks jis būtų: susirinkimas ar kas kita, laiku, punktualiai būti vietoje. 2) Antroji priavolė—*drausmė!* Laisvai rinktų vadų įsakymai be atodairos pildomi. 3) Trečioji prievolė—*blaivumas ir paslapties išlaikymas!* Drausmingas narys nevartoja alkoholio ir nekalba prie žmonių, nors ir pažįstamų, bet nepriklausančių prie organizacijos, apie jos reikalus. Kiekvienu metu, kada dirbamas organizacijos darbas, svaigiųjų gėralų *negalima visiškai vartoti.* 4) Ketvirtoji prievolė — *ištikimumas!* Narys negali be svarbios priežasties nelankyti susirinkimų arba atsitraukti nuo darbo. Jei jis negali būti savo vietoje laiku, privalo iš anksto pranešti apie tai savo viršininkui. Be to, narys neprivalo laužyti nustatytos drausmės ir kelti kokių nors triukšmų Jei tat pradeda kuris nors daryti, tai reikalinga išaiškinti ar nėra žvalgybininkas arba provokatorius. Išaiškinus tuoj pasielgti, kaip aukščiau buvo nurodyta. 5) Penktoji prievalė — *sąmoningumas ir drąsumas!* Nariai eina savo pareigas ramiai ir nesijaudina. Kiekvienas bendras žygis turi palikti sutartinumo ir drąsaus sąmoningumo įspūdį“.

Taigi, Lietuvos pažangioji visuomenė: darbininkija, kereiviai, studentija, moksleivija ir jaunimas privalo mesti visas svajones, gražius žodžius, nusiskundimus bei dejavimus ir nustoti klausę fašistinės politikos plepalų ir visokių provokacinių gązdinimų. Visi kam rūpi nušluoti fašistinis jungas, privalo tapti *aktingais,* gyvais ir suorganizuoti tik ką nurodytais dėsniais realią ginkluotą jėgą, kuri nuo mūsų Respublikos kūno mušluotų išsibujojusį kruvinąjį vėžį-fašizmą. Jei tas nebus padaryta ir suorganizuota stipri, dausminga ir ištverminga ginkluota pajega mūsų krašto viduje,—fašizmas ilgus metus čiulps mūsų krašto gyvybės syvus, žudys geriausius Lietuvos žmones, smaugs visus be išimties, kas jis bebūtų, darbininkas, studentas, moksleivis, kareivis, karininkas, jei tik nesutiks su kruvinais fašistų darbais. Šitą privalome gerai atsiminti ir įsidėti į galvą, minėdami kruvinojo fašizmo metines sukaktuves, kuomet mūsų tėvynė paplūdus motynų ašarose ir liaudies sūnų kraujuje.

Todel visi be išimties, kam nesinori būti fašistų vergu ir pastumdėliu, neatideliojant griebkimės organizavimosi darbo ir tobulinkim bei stiprinkim turimas organizacijas, auklėdami juose kovos ūpą, pasiryžimą ir drąsą.

Kareiviai, studentai ir moksleiviai, visi užmirškite plepalus ir griebkitės realaus darbo. Jūs dabar, besiartinant Kalėdų atostogoms, grįžtate į kaimus, miestelius pas savo pažįstamus. Sueikite būtinai su valstiečiais, kaimo jaunimu, išaiškinkit jiems padėties svarbumą, organizuokit nurodytas antifašistines organizacijas, rinkite ir praneškite emigrantų spaudai svarbesnius atsitikimus, organizuokit nelegalios spaudos platinimą.

Visi pirmyn į būtiną kovos darbą, kad juo greičiau galėtumėm išeiti į revoliucinę gatvę su realia organizuotą jėga, ir amžinai sudaužyti fašistinės vergijos retežius, apvalant mūsų gyvenimą nuo visuomenės atmatų, iždo vagių, parazitų ir smurtinikų. O tas bus atsiekta tuomet, kuomet, mes išlindę iš paliepių prašneksime į tą kruvinaji fašizmo vėžį jam *tesuprautama* lietuviška revolverių, granatų, kulkosvaidžių ir šautuvų kalba.

Gruodžio 17-ji diena.

Lietuvos darbininkams, valstiečiams ir demokratiškai nusistačiusiai visuomenei gruodžio, mėn. 17 dienos perversmas ilgiems laikams pasliks atmintyje. Iš to perversmo privalome išaiškinti visas savo klaidas, viešai išnagrinėti ir pripažinti jas ir pasimokyti visiems laikams, kad panašių dalykų nepasikartotų, kol Lietuvoje turėsime buržuazinę santvarką; darbininkija ir plačioji dirbančioji liaudis visuomet turės budėti, nes kapitalinė tvarka gimdo tas jėgas, kurios siekia kapitalistų viešpatavimo arba kitais žodžiais tariant, siek a fašizmo su Smetonomis ir Voldemarais. Greit sukanka fašizmo viešpatavimo metai Lietuvoje, taigi pravartu

bus nors ir trumpai sustoti ties gruodžio mėn. 17 dienos įvykiais ir juos įvertintinti.

Ką turėjome iki gruodžio mėn 17 dienos?

Demokratinė vyriausybė, išrinkus 3-jį seimą, tikrai buvo stojusi į darbą. Toji vyriausybė susidarė birželio mėn. 15 d. ir iš buvo iki gruodžio mėn. 17 d., t. y., toji vyriausybė dirbo vos tik 6 mėnesius. Prieš tai ištisus 6 metus viešpatavo krikščionių demokratų traicė, laiks nuo laiko liaudininkams padedant. Dabar kyla klausimas, ar mes Lietuvoje per tuos šešius ka demų viešpatavimo metus turėjome demokratinę tvarką, ar ne? Atsakius į tą klausimą mums dalinai paaiškės iš gruodžio mėn. 17 dienos perversmas.

Per tuos 6 metus, kada viešpatavo kademai, mes demokratinės tvarkos neturėjome. Ar galima vadinti demokratinę tvarką visa tai, kas dėjosi prie kademų valdžios. Prie kademų (krikščionių, ukininkų sąjungos, federacijos) viešpatavimo Lietuvoje buvo: a) žiaurus karo stovis su karo lauko teismais, mirties bausmėmis darbininkams ir kareiviams; b) prie kademų turėjome šaudymus bedarbių ties Kauno Rotuše, kur dabartinis Tauragės sukilimo malšintojas ir Mikulskio budelis Labutis davė įsakymą šaudyti ir pasiliko nenubaustas; c) kademai smaugė spaudą, susirinkimus, darbininkų sąjungas, — buvo įvesta karo cenzūra. Atsininkime, kaip prie tų pačių k-d., Bistrui paliepus, to paties Labučio policijos jėga buvo išvesti iš Seimo atstovai, gynusieji spaudos ir susirinkimų laisves; d) prie kunigų ir federantų viešpatavimo įsivyravo valdininkų kyšininkavimas, atviras Valstybės iždo vogimas iš pusės katalikiškųjų organizacijų, — pašalpos federacijoms, moterų draugijoms, vyskupų lordams; e) prie kadėmų turėjome elektros mašinėlės „kataliko" Račio politinių kalinių kankinimams, mušimams ir panašius baisius dalykus; k) prie kademų pradėta griauti Lietuvos kariuomenė, jon įnešta politika. Už kademų nugarų jauni karininkai, kaip tai: Mačiukos, Mačiokai, Bartuškos ir k. t. federantai ir visokie svieto perėjūnai murzino iškabas ir organizavosi į fašistų kopeles, grąsino ir atvirai kalbėjo apie diktatūrą ir diktatorius. Štai kas buvo prie kademų per tuos 6 metus įsiveisę Lietuvoje.

Viso šito nieks nevadina demokratija. Todel atsakome: **prie krikčionų Lietuvoje jokios demokratijos nebuvo.** Jų laikais demokratija buvo tik popieryje, turėjome tik demokratijos rėmus, į kuriuos reikėjo įstatyti tikros demokratijos paveikslą. Šito darbo t. y., demokratijos kūrimo, turėjo imtis Lietuvos visuomenė ir 3-jo seimo pastatytoji demokratingoji vyriausybė.

Ką padarė demokratiškoji vyriausybė.

Demokratiją gali sukurti tik pati visuomenė. Vyriausybė turi dėti visų pastangų, kad sudaryti tokias sąlygas, prie kurių visuomenė galėtų kurti demokratines savo organizacijas ir stiprintų gyvenime. Vyriausybė per tą trumpą laiką daug ką padarė šitoje srityje. Seimas priėmė: a) politinės amnestijos įstatymą, panaikino karo stovį, pakeitė kademų įvestus spaudos, susirinkimų suvaržymus; b) davė lėšų bedarbiams; e) išleido įstatymą, kuriuo naujakuriai palėkami 5 metams dvarų trobesiose; c) priimta ligonių kasų įstatymas, paruošta ir veik priimta draudimo nuo nelaimingų atsitikimų įstatymo sumanymas ir paruošta darbininkų darbo laiko sutvarkymo įstatymas: d) paruošta ir sudaryta sutartis su Rosija; susitaikinta su Klaipėdos kraštu, susitarta su mažumomis, — žodžiu sakant, demokratiškoji vyriausybė sąžiningai tvarkė kraštą, taupė valstybės lėšas, pradėjo čiupinėti valstybės iždo vagius ir nesąžiningus valdininkus ir t. t. Šitie vyriausybės darbai pastatė ant kojų visus nusidėjėlius, stambiuosius dvarininkus, fabrikantus, mat, darbininkai pradėjo atsikvėpti,—štai kada pas įvairius kriminalistus gimė perversmo sumanymai.

Ką padarė demokratiškoji visuomenė.

Sakėme, kad pati liaudis turi sukurti ir sutvirtinti demokratinę santvarką. Kas per tuos 6 mėnesius padaryta? Lietuvos darbininkai sukūrė visą eilę profesinių sąjungų ir sutraukė į jas apie 18.000 narių. Kilusioji kova tarp darbininkų ir darbdavių šiek tiek pagerino darbininkų buitį. Visa eilė laisvų mitingų daug ką išaiškino mūsų visuomenei, nesuvaržyta spauda vystėsi ir augo,—žodžiu, Lietuvos darbininkų visuomenė, s.-d. vadovaujant, padarė labai daug, kad sutvirtinus savo organizacijas ir sudrūtinti jėgas. Tik savaime suprantama, kad bėgy kelių metų po sunkių reakcijos rėžimo, darbininkai nespėjo tvirtai susiorganizuoti į neįveikiamą realią pajėgą.

Ką darė demokratijos priešai.

Kuomet visuomenė ir 3 seimas su vyriausybe kūrė ir tvirtino demokratiją Lietuvoje, jos priešai ruošėsi prie gruodžio mėn. 17 dienos perversmo. Iš tų priešų tenka paminėti **komunistus ir buržuaziją**. Komunistai visomis jėgomis trukdė darbininkams organizuotis, skaldė profesines sąjungas, vedė ginčus ir šmeištus prieš s.-d., kuriems nesimatė galo ir krašto. Toks komunistų darbas suparaližavo darbininkus, socialdemokratų žmones, ir vėjais nunešė daug jėgų, kurias galima buvo suvartoti kovai su fašizmų. Taigi vienas XII—17 dienos perversmo kaltininkų yra komunistai, nes tas priešas yra baisiausiai įsiskverbęs darbininkų šeimynoje, žudąs ją iš vidaus. Tuo metu, kada seimas, vyriausybė ir visuomenė buvo užimti įvardintais darbais, buržuazija—antras demokratijos priešas, nesnaudė. Smetona, Voldemaras su Merkiu, Daukantu, Plechavičiumi, Ladyga, Petruičiu, leitinantai ir studentai organizavo perversmą. Prie to perversmo dėjosi kademai, perversme dalyvavo kai kurie dvarininkai, kuriems rūpėjo sustabdyti žemės reformą, visoki „Vyties Kryžiaus" kavalieriai — atsargos karininkai. Glovackis, buvęs peoviakas ir dirbęs lenkų naudai, metėsi į savanorius, federantai kurstė studentus. Seime kiekvienam menkniekiui kademai ir tautininkai tiekė interpeliacijas ir trukdė seimo darbą, kalbėdami iš tribūnos kvailiausias kalbas. Buržuazija platino paskalas, kad Lietuvą greit valdysią komunistai ir Lenkai. Kunigai nesidrovėjo pasakcti, kad per Lietuvos sieną pereina šimtai bolševikų. Kaikurie dabartiniai demokratijos gyniejai per akis melavo, kad kokie tai komunistai mankštinasi prie perversmo.

Iš tikrųjų prie perversmo ruošėsi fašistai, bet platino paskalas, kad pavojus gresia visai iš kitos pusės. Bet buvo ir kitų priežasčių.

Kame visos kitos perversmo priežastys?

Toliau tenka prisipažinti, kad vyriausybė nebuvo savo aukštumoje, ji mažai kreipė domės į buržuaziją ir jos besiorganizavimą. Tame kaltos yra šios apystovos: a) kiekviena koalicinė vyriausybė, ypač jei ji neturi aiškios daugumos seime, (s.-d. ir vals. liaud. 3—seime turėjo tik 37 atstovus, daugumai buvo reikalinga mažiausiai 43 atstovai) yra silpna ir nepastovi; b) sudarančios vyriausybę partijos buvo silpnos intelektualėmis jėgomis; jos negalėjo kietai aprėpti seimo, t. y., įstatymų leidimo darbo ir tuo pačiu metu tinkamai aprūpinti savo dar palaidas minias, kurios visas viltis dėjo seimo atstovams ir vyriausybei; c) ma-

žas seimo narių prityrimas kaikuriuose klausimuose, tuščiais ginčais gaišino laiką, vargino ir, be to, įvargusius žmones; d) stoka partinės inteligentijos įvairiam darbui; e) stoka geros spaudos ir t. t.

Štai tos priežastys, kurios privedė prie gruodžio mėn. 17 d. perversmo. Jų tarpe, kaikurių vyriausybės narių apsileidimas ir patikėjimas, kad fašistai, girdi, nedrįs išeiti arba bus sutriuškinti, jei pabandys išeiti į gatvę.

Kaip įvyko perversmas ir kas per vieni jo organizatoriai?

Jau sakyta, kad perversmą organizavo Smetona, Voldemaras, pritariant kademams ir fedarantams. Už Smetonos nugaros stovėjo buržuazija, bet svarbiausį perversme vaidmenį suvaidino iždo vagys, įvairūs atbukėliai karininkai, valdininkai ir visi tie, kurie ėmė kyšius, šildėsi prie valstybės iždo, ir drebėdami laukė teismo. Kaip tik seimas būtų priėmęs biudžetą 1927 m. (klaidą darė tie, kurie trukdė biudžeto svarstymą), aišku, išvardytieji ponai, jei tik s.-d. ir v. l. koalicija būtų pasilikusi, būtų atsistoję prieš šviesias teismo akis. Imkime pavyzdžius. Perversme aktyviai dalyvavo. **maniakai, Smetona ir Voldemaras,** neapsiėjo ir be **Smetonienės,** kuri savo vyrą įvarė į skolas, kurios siekė 40.000 šv. frankų sielos. Planus pervesnui sudarė Daukantas — nususes pelkių dvarininkas, buvęs Kolčekininku, sergąs intymę liga; Ladyga generolas, triejų dvarų savininkas, taip greit suspėjęs tokį turtą įsigyti, kad jį paėmė baimė del to turto likimo. Plechavičius—dvarininkėlis ir **dar nususęs,** žulikuoto būdo, jam gresė byla už karininko sumušimą. Visa eilė karininkų, kuriems delei jų visokių negabumų būtų reikėję apleisti armiją ir važiuoti Brazilijon kavos sodinti, mat, kitam darbui jie jau netiko. (Tai—Kalmantavičius, Mačiuska, Jablonskis, Bartuška, Mačiokas ir visa eilė kitų). Prie organizatorių priklausė buvęs notaras Lynartas, gavęs 3 metus kalėjimo už kyšius. Lynartas buvo vienas svarbiausiųjų perversmo dirigentų. Ambrozaitis turėjo bylą už Jurbarko dvaro turto aikvojimą, ir visa eilė kriminalistų. Štai kieno rankomis įvykintas perversmas.

Įvyko pats perversmas štai kaip. Grupė karininkų leitinantų apgaulio būdu išvedė gatvėn raitelius — gusarų eskadroną, kelis šarvuotus automobilius ir pradėjo užėminėti įstaigas, areštuoti ministerius. Kareiviams buvo įsakyta, kad bolševikai esą užpuolę prezidentą Grinių ir Seimą ir todel jie eina jų ginti. Šitam šaltam melui patikėjo kareiviai. Po perversmo pradėta rėkti. kad rasta ginklų sandėliai, komunistų sukilimo planai — visa tai teipgi buvo nekas kita, kaip šaltas melas. **Melas, vilius,** po to, sekė šaudymai nekaltų žmonių, kreivos Smetonos priesaikos, — štai kas lydėjo ir dabar tebelydi Smetoninkų — fašistus.

* * *

Svarbiausia Smetoninkų atrama — tai ginkluotų leitenantų būrys. Voldemaras gudriai vedžioja už nosies buržuazines partijas ir kuomet žemė po jo kojų linguoja — siūlo ir kalbasi apie visokias koalicijas. Mūsų liaudis vis dar mano, kad ramiu būdu išsiriš kruvinas fašizmo darbas. Dabar po metų fašistinės praktikos, aišku, kad Smetona ir Voldemaras be jokios atodairos pirm visus kraujuose paskandis, negu išleis valdžią iš savo rankų. **Tik ginkluotos jėgos** keliu galima nušluoti nuo Lietuvos veido tuos parazitus,—organizuotos, tvarkingos, drausmingos jėgos keliu. Apie tokios jėgos sudarymą ir suorganizavimą reikalinga neatidėliojant rimtai pagalvoti kiekvienam sąžiningam piliečiui, kuriam rūpi šviesesnė visos Lietuvos ateitis. O kad ją galima sudaryti krašto viduje — netenka ir abejoti. Tik meskin lietuvišką lepšiškumą, ištižimą, apsileidimą ir burkime visas sveikas krašto jėgas į didelį Lietuvos iš fašistinės vergijos liuosavimo darbą.

Vabalas.

--VIII.

Vidužiemio žiedai.

Ant balto sniego kraujo dėmės—
tokie vidužiemio žiedai..
Nejau žydėt ir želt jie ėmė,
nejau netirps šiaurės ledai?

Girdėt, kaip verkia žalias šilas,
kaip žvanga grandys tamsumoj.
Dainų krašte daina nutilo,
be aido dingo tolumoj.

Ir paukščiai mėlynas padanges
paliko temti be aidų.
Gi tyloje—grandinės žvangios
ir skausmas liūstančių veidų.

Tai ne, ne jiems puikus pasaulis,
juodoji gėla lanko juos.
Pačiam vidudieny temst saulė,
dienos šviesa nežvelgs urvuos.

Tyliai ten kraujas laisto žemę
ir gęsta taip jauni veidai...
Naktis juoda. Dangus aptemęs—
tokie vidužiemio žiedai...

Pavasario gražaus mes laukiam
r žudomi sapnuojam jį;
r sniegas tirps, svajonės ausis,
r saulė švies visiems graži.

Kur kraujo lašas nuriedėjo
iš liaudies kankinio žaizdos,
pavasario žiedams atėjus,
lakštingalos saldžiai giedos.

Dar vasara toli skaisčioji,
vidužiemis dar toks skaudus,
bet mus aušra skaisti vilioja,
ji prasiskverbs ir pro ledus.

Ateis jinai. Žydės jaunystė,
negęs daugiau jauni veidai.
Tikėk... sugrįš. Tikėk... jau vysta
žiauraus vidužiemio žiedai.

K. Žvaguitis.

1. Priešfašistinės kovos fronte.

Iš Lietuvos buržuazinių partijų „kovos“ su fašistais

Mums teko daug kartų nurodyti, kad fašizmą Lietuvoj tegalima išnaikinti tik griežtos kovos keliu. Bet štai Lietuvos buržuazinės partijos, krikščionių blokas, Valstiečiai liaudininkai, ūkininkų partija — kurias fašistai apspiaudė, visaip išniekino, jie to nesuprato ir turbūt nesupras. Jie, landžioja po d džiausio Lietutuvos budelio Smetonas prieškambarius, šnekasi su jo kurjeriu ir prašosi, kad juos priimtų į valdžią, t. y. nori kartu su tais, kurie ištisus metus žudė mūsų kraštą atsisėsti prie kruvino valdžios stalo. Labai įsidėmėtinas jų paskutinis „kovos“ žingsnys, kurį padarė tos partijos. Jų pareiškimą spauzdiname be jokių komentarų, kaipo **istorinį dokumentą,** kuris aiškiai parodo, ant kiek tos partijos yra poliškai žlibos, neturinčios jokios visuomeninės ambicijos ir kas svarbiausia pilietiškos drąsos, pasakyti teisybę budeliams į akis. Mes to žingsnio kitaip negalime įvertinti kaip šlykščiausia politine spekuliacija ir mėginimu parduoti netik kovojančios liaudies, bet ir viso krašto teises, kruviniems budeliams:

JO EKSCELENCIJAI

PONUI RESPUBLIKOS PREZIDENTUI

Lietuvos Krikščionių-Demokratų Partijos, Lietuvos Ūkininkų Sąjungos, Lietovos ūkininkų Partijos ir Lietuvos Valstiečių-Liaudininkų Sąjungos.

PAREIŠKIMAS.

Įvykusiame vakar pasikalbėjime koalicijos sudarymo reikalu Tamsta, Pone Prezidente, malonėjai pasiūlyti žemiau pasirašiusių grupių atstovams pasisakyti del koalicijos platumo, del jos bazės ir politinės programos, o taip pat svarbiausiu mums šiandien užsienių politikos klausimu-Vilniaus vadavimo reikalu.

Todel žemiau pasirašiusių grupių atstovai turi garbės pareikšti Tamstai, kas seka:

1. Ligi šiol yra susitarusios tarp savęs koalicijai sudaryti šios politinės grupės: Lietuvos Valstiečių Liaudininkų Sajunga, Lietuvos Ūkininkų Sajunga, Lietuvos Krikščionių-Demokratų Partija ir Lietuvos Ūkininkų Partija.

2. Svarbiausiu šiuo momentu uždaviniu susitarusios partijos laiko Lietuvos Nepriklausomybės ir Laisvės gynimą nuo gręsiančio jai pavojaus iš oro ir viduje. Naujai sudarytas plačios koalicijos kabinetas turi būti Lietuvos gelbėjimo kabinetas.

3. Susitarusios partijos yra įsitikinusios, kad sekmingai ginti Lietuvos Nepriklausomybę galima tik subūrus visas gyvas tautos pajėgas ir atstačius suardytą tautos vienybę. Visi ginčai, kurie galėtų dabar sumažinti tautos ginamąsias pajėgas, turėtų būti pašalinti.

4. Del tos pačios priežasties ir tuo pačiu tikslu susitarusios partijos yra pasiryžusios remti tarpusavius santykius tolerancijos ir asmens gerbimo dėsniais, derinant juos su privalomais doram žmogui ir piliečiui moralybės reikalavimais.

5. Susitarusios partijos yra įsitikinusios, kad tiktai eidama teisėtumo keliais ir stiprindama tautoje teisės ir įstatymų gerbimą, vyriausybė gali pasiekti Nepriklausomybės sustiprėjimo.

6. Susitarusios partijos mano, kad tautos ir ginamųjų pajėgų vienybės išlaikymas reikalauja ir vyriausybės ir partijus atsisakyti nuo visokios rušies politinio keršto.

7. Žemiau pasirašiusios grupės mano, kad koalicija, visokių atvėju turi apimti aiškią tautos daugumą, ir kad šiuo metu, kuo koalicija bus platesnė, tuo bus geriau. Todel šios grupės mato reikalo, kad ministeris pirmininkas, kuriam Tamstos, Pone Prezidente, turėtų būti neatidedant pavesta sudaryti koalicinis kabinetas, kviestų į bendrą darbą ir kitas politines grupes, kaip štai Tautininkų Sąjungą, Darbo Federaciją ir t t.

8. Atatinkamai susidarusios grupės turi ir vieningą nusistatymą Vilniaus klausymu, butent eiti prie mūsų sostinės vadavimo per Lietuvos Nepriklausomybės atginimą ir sustiprinimą. Išvystyti konkrečias priemonės šiam uždaviniui siekti yra naujos, turinčios visos tautos pasitikėjamą, vyriausybės reikalas.

Be galo kritingos mūsų Tėvynės padėties akyvaizdoje, pasirašiusios grupės, dar kartą prašo Tamstos, Pone Prezidento, neatideliuoti reikiamų žygių koalicinės vyriausybės sudarymo reikalu.

Kaunas.
1927 m. lapkričio 28 d.

Dviejų sąvaičių įvykiai fašistinėj Lietuvoj.

1. „Valio patriotų“ isterika.

Emigrantų kongresas, davė progos patentuotiems „valio patriotams“, palinksniuoti tautos meilę, pulti ir šlykščiausiai šmeižti emigrantus ir be to visu smarkumu užgulti L. S. D. Partiją. Ober kriminalistas, melo, suktybių ir avantiūrų profesorius Voldemaras. visuose užkampiuose rėkė ir šnibždėjo, kad *reikia uždaryti* Lietuvos socialdemokratų partiją, nes tos partijos žmonės, girdi neatsirubežiuoja nuo emigrantų ir nesmerkia Tauragės, Alytaus ir kitų buvusių Lietuvoj įvykių. Kas buvo Tauragėj, visi gerai žinome ir delto socialdemokratų buvo pasisakyta tiek, kiek leido spaudoj fašistinė cenzūra. O kas buvo Alytuje, nieks nieko aiškiai nežino. Žinoma tik, kad paslapčiomis šimtai žmonių suimama ir paslapčiomis šaudoma. Be to viskas laikoma *karo stovio ir karo cenzūros* slaptoje ir tuo pačiu laiku prisispyrus reikalaujama, kad slaptos tautininkų žmogžudybės būtų pateisinamos, ir *kas tai neištirtas, nežinomas, būtų smerkiamas.* Labai juokingas ir kvailas reikalavimas.

O antra vertus, Voldemaras nedavė galemybės Lietuvos spaudai *viešai paskelbti Rygos emigrantų kongreso nutarimus.* Tik paskelbus pačius nutarimus, visuomenė ir spauda būtų galėjusi juos kritiškai įvertinti ir tik po to, girti arba peikti. Gi „valio patriotai“, kaip tam tikros rūšies vabalai, knaisiojasi po kongreso pletkus ir užkulisius, rėkia, šaukia, kad tėvynė pavojuje, ir tuo pačiu metu patys kaip Judos senai pasiryžę parduoti tėvynę svetimiems, kad tik Lietuvoj viešpatautų fašistinė diktatūra. „Valio patriotai“ žino, kad reikia sudaryti krašte zoologinė nuotaika ir jų tikslas tuomet bus atsiektas. Tam jie nesigaili nieko ir leidžia viską darban.

Del L. S. D. P. tenka pasakyti kad apie lapkričio 20 dieną, buvo Kaune rimtų kalbų, esą Ministerių kabinetas, jau nutarės L. S. D. P. uždaryti. Vienok šitos kalbos ir nutarimai kol kas išnyko, nes Lietuvos

gyvenime, pasireiškė kiti klausimai. Beje, daugelis Lietuvos vištakių, cenzuotų patriotų, ir taip vadinamos „inteligentų" visuomenės, tiek yra žlibūs ir akli, kad *sunkiu mūsų kraštui momentu* nekaltino budeliškų uzurpatorių, bet puola emigrantus arba sacialdemokratus, Juk vidujinį Lietuvos atsparumą susilpnino ir išardė ne emigrantai, bet valio žulikų perversmai, kurie gabesnes ir energingesnes krašto jėgas išvijo užsienin ir sugrūdo į kalėjimus. Tai kas gi kaltas? Atsakymas aiškus.

Tie eiliniai įvykiai iškėlė ir buržuazinių partijų koalicijos klausimą. Lapkričio 23 d, atsilankė pas Smetoną katalikų kultūrinės organizacijos su prof. Šalkauskiu priešaky ir, turbūt, prie konjako ar rumo stikliuko „pareikalavo" sudaryti koalicinę vyriausybę.

2. Kova del koalicijos.

Kova del koalicijos prasidėjo todel, kad užsienių spauda kėlė didelį liarmą, pranašaudama karą. Ėjo kalbos, kad emigrantai sudarė revoliucinę Lietuvos vyriausybę ir lenkų legionų pagalba gruodžio pradžioj puls Kauną. Buvo žinių, kad druodžio 5 d. Ženevoj, Lietuva susilauks naujo nukryžiavimo, kad pusiau pamišusiam maniakui ir pagirų puodui Veldemarui, kuris spėjo visiems Europoj įgristi savo negudriais išsišokimais, negalimu pasitikėti Lietuvos reikalų gynima ir t.t. Štai motyvai, del kurių apie 25—27 lapkričio aštriai buvo pasistatęs koalicijos klausimas.

Nuėjusius pas Smetoną katalikus, pons katalikiškos priesaikos laužytojas „prezidentas", savo pareiškinu nustebino viską mačiusius penkličius ateitininkus ir katalikus. Kuomet Smetonai buvo nurodyta, kad ir ponui prezidentui su katalikais ir visais kitais teks drauge vilkti svetimųjų jungas, jei nebus sunaudotos visos jėgos krašto gynimui, pons prezidentas ciniškai atsakė: **„Aš ir vyriausybė vyksim į užsienį ir kelsim protestus prieš lenkų okupaciją".** Šitie „pirmojo laipsnio ura patrioto", „Tautos vado", „Gedimino ainio" žodžiai labai nustebino ir pačius katalikus, kurie jokiu būdu nemanė, kad ir prezidentas taip tvirtai karininkų apsaugotas yra pasiryžęs bėgti. Jie, mat, vargšai, turbūt, buvo pamiršę, kad drąsusis „Gedimino ainis" 1919 metais drauge su „pasaulinių dialektikos čempionu" Voldemaru, tų laikų vyriausybej, jau kartą buvo pabėgęs.

Pareikšti „Tautos vado" žodžiai, dar daugiau sujaudino Kauną. Taip vadinami tikri patriotai įsitikino, kad Smetonos ir kompanijos patriotizmas, tai tik plikos litų krūvos ir smagus gyvenimas.

Po šito grynai katalikiško bandymo, pas Smetoną atsilankė krikščionių bloko partijų (išskiriant fašistinę darbo federaciją) atstovai, su griežtu koalicijos reikalavimu. Nieko nepešę vieni, jie sekančią dieną, t.y. lapkričio 26, pasikvietė talkon valstiečių liaudininkų Centro atstovus ir gerai papusryčiavę, iš pat ryto, kartu nužingsniavo pas Smetoną, tuo pačių nelaimingos koalicijos klausimu. Visi šitie buržuazinių partijų „džentelmeniški vizitai", nebutų veikę nei į Smetoną, nei į Voldemarą, kurie tėra linkę pasiduoti tik parako, įtakai,—jei ne sekantis įvykis, kurs lapkričio 26 dieną. tegul ir lietuviškai naivia daro istorine mūsų gyvenime

Bene lapkričio 25 d. išsikaušę įgulos karininkai pradėjo nerimauti. Kalbama, kad buvęs Daukanto sušauktas dalių vadų pasitarimas del krašto gynimo ir kad šis pusiau fašistinių karininkų pasitarimas, kaž-kokiu stebūklingu būdu, virtęs pasitarimu už koaliciją. Lapkričio 26 d. Apygardos viršininkas Petruitis (aktyvus gruodžio 17 d. dalyvis) pasiuntė pas Smetoną savo štabo viršininką pulk. *Šumskį* ir leit. *Katkų, kad juodu pareikštų įgulos karininkų vardu, koalicinės valdžios reikalavimą.* Karininkai atsilankė pas Smetoną ir, rodos, to pareiškimo padaryti negalėjo, nes tam pakliudė Voldemaras. Tai įvyko apie 5—8 v. po pietų. Pavakarieniavę, apie 10 v. v., pas Smetoną vėl nuėjo krikš.-dem. ūksajungos, valst.-liaud. ir ūkpartijos žmonės, kad pareikšti dar kartą „griežtą" šitų partijų nusistatymą koalicijos klausimu. Socialdemokratai savo atstovų pas Smetoną nesiuntė, bet buvo pareiškę minėtoms partijoms savo nusistatymą del koalicijos ir sekančius reikalavimus: a) *likviduoti diktatūrą ir visas jos pasekas;* b) *atstatyti pilnumoj demokratinę tvarką;* c) *sušaukti Seimą i t.t.*

Minėtų partijų atstovų Smetona nepriėmė ir joms savo nusistatymus teko pareikšti prezidento kurjeriui, kuris, būk su sąlyga, kad liks ir toliau kurjeriu, pasisakęs už koaliciją. Gi tuo metu, kai taip vadinamų „demokratiškų partijų atstovai", su diktatoriško priezidento linkusiu į demokratiją kurjeriu filosafavo apie koaliciją, —Ministerių kabineto bute, pas p. Voldemarą ėjo skubus posėdis, nusitęsęs net iki 4 v. ryto. Ir tuo laiku, kai pas tautininkus visi galai buvo iširę, p. Smetonienė, gražiais žodžiais konijako buteliu ir kitais dalykai paėmė į savo rankas pulk. Petruitį. *Šumskis* ir *Katkus* buvo tuoj areštuoti.

Po taut:škų dūšios pasilkų pas Smetonienę, Petruitis atgabentas į Kabineto posėdį, pradėjo vergdamas gailėtis už griekus ir pareiškė, kad jį tas nenaudėlis Bistras išvedes iš kelio ir su pagalbą savo žmonos prikalbėjęs pareikšti prezidentui ultimatumus. Graudžios Petruičio ašaros, vėl pastatė Voldemarą ant kojų. Petruitis buvo taipgi suimtas ir izoliotas. Tuo būdu XI. 26 d. vėlai vakare atslūgo ta naiviška, lepšiška banga, kuri tik, tik nenuplovė išsigandusių diktatorių. Žodžlu, *jungtinis buržuaziuių partijų pirmas istorinis žygis prieš dtktatorius, užsibaigė grynai lietuviškai,* demokratišku pašnekesiu pas prezidento kurjerį.

Kaunas apie tą *„istoriškąjį mūšį"* sužinojo tik lapkričio 27 d., kuomet tarp diktatorių ir jų priešų, savaime prasidėjo poilsio paliaubos.

3. „Istoriškojo mūšio" pasekmės.

Rodos netenka ir aiškinti, kad šį „istoriškąjį mūšį" laimėjo Voldemaras, Smetonienei padedant. Kad išsklaidytoji „jungtinė armija" tokių glupstvų nemėgintų daryti išvažiavus Voldemarui į Ženevą, jis pasirūpino iš anksto. Ne be Voldemaro įsakymo, lapkričio pabaigoj, aviacijos ir antro pėstininkų pulko leitinantai, priešaky su leit. Bartuška, pradėjo taip pat „džentelmeniškai vizituoti", pakrikusios „jungtinės armijos" vadus. Pirmas „vizitas" buvo padarytas pas kun. Krupavičių, kurį, žinoma, laikė visos armijos strategine galva, nelyginant Napaleoną Bonapartą. Užėję pas jį leitinantai, visai draugiškai, atstatę parabelius, ne tai patarė, ne tai *pareikalavo,* kad jis atsisakytų nuo politikos, koalicijos reikalavimų ir nusiskutęs savo barzdą užsivilktų sutoną ir grįžtų spaviedoti davatkų. Pasisekus pirmam „vizitui", panašūs buvo padaryti pas pp. Bistro, Mikšio ir regis Žygelio.

Po kelių dienų, tų pačių ponų dalys, buvo atsilankiusios pas „Ryto" redaktorių Turauską. Bet katalikiškas redaktorius prieš leitinantų parabelius atstatė savo parabelį ir jiems neišdegus, „vizitas" nedavė jokių apčiopiamų vaisių. Vadinas, Lietuvos armijos karininkai pasirodė ant tiek gabūs, kad *auklėjami* per 12 mėnesių žymiausio Lietuvos profesoriaus Voldemaro ir Plechavičiaus, — suspėjo pasidaryti profesionaliais žmogžudžiais ir kriminalistų banda.

Po šitokių „vizitų", vienas „jungtinės armijos" vadų, p. Bistras lydimas ateitininkų pabėgo į užsienį ir Ženevos užkulisiuose buvo pasryžęs vien tik su Voldemaru eiti į glėbius. Bet ir ten Voldemaro adjutan-

tai neprileido. Be to prasidėjo areštai ateitininkų, liuosavimas iš armijos karininkų ir t. p. dalykai.

4. „Kovos“ finalas.

Nepriimtos XI—26 d. partijų delegacijos, Smetona, paaiškėjus dalykui, priėmė 27—XI p pietų. Bet dabar Smetona jau neketino bėgti užsienin, o pareikalavo iš tų partijų atstovų, kad jie praneštu raštu, *kokia koalicijos bazė, jos uždaviniai ir nusistatymas Vilniaus klausimu.* Kada partijų atstovai iš džiaugsmo susirinko redaguoti pareiškimo, su viltimi, kad bus sudaryta koalicija, tuomet ir atėjo karininkai su revolveriais rankose, jų pamokinti, kaip rašyti pareiškimos.

Sulipdžiusios savo nusistatymą, XI—28 d. minėtos partijos, sukibusios vėl nuvilko jį pas prezidentą ir prasėdėjo pas vaišingąjį Smetoną net iki 1 v. nakties. Pas Smetoną buvo ir Voldemaras, kuris laikęs ištisas paskaitas ir mokinęs buržuazinę opoziciją politinės nuovokos. Išklausę paskaitų, partijų atstovai padėkojo profesoriui už širdingus patarimus ir skaitydami žvaigždes grižo namo. Neilg trukus po to, ir tos visos partijos buvo apšauktos „Lietuvy“, straipsn. „Plečkaitis ir opozicija“ tautos išdavikais, lenkų agentais, kurios tik Pilsudskio įsakymu tegalėjusios daryti tokį spaudimą į vyriausybę.

Ta politinė komedija, kuria suvaidino buržuazinės partijos ir kaip jas pavaišino Voldemaras, pradės ir joms įrodyti, kad su budeliais tegali būti tik kulkosvaidžių ir granatų kalba. Kitos išeities nėra. Tai turi itin įsidėmėti Lietuvos darbininkija, valstiečiai ir kariai, kad atejus laikui žinotų kaip su tokiais ponais galima kalbėti ir kokia kalbą jie supranta. Tik ta realia kalba Lietuvos liaudžiai prašnekus, tegalės būti išvadotas mūsų kraštas iš fašistinės vergijos.

Meteoras

Kaunas, 2—XII.

Buržuazinių partijų koalicija ir socialdemokratija.

Dabar niekam ne paslaptis, kad lapkričio mėn. pabaigoj Lietuvos buržuazinės partijos sutarė koalicijos ir konstitucinės tvarkos atstatymo klausimais. Į tą sutarusių bloką įeina valstiečiai laudininkai, krikdemai, ūkininkų sąjunga ir ūkininkų partija. Prie to bloko „sutarusieji“ norėtų arba sutinka prijungti fašistinę darbo federaciją su Ambrozaičio į Jočio kompanija ir priimti net ir tautininkus, t. y. pačius dabartinius valdovus smurtininkus—**fašistus** (žiūr. koalic. partijų pareiškimą, įteikta Smetonai XI-28 d.).

Tas keturių partijų tarpusavis susipratimas, beabėjo turi didelės reikšmės. Jei visos minėtos partijos dar prieš gruodžio mėn. 17 d. būtų stovėjusios ant demokratijos pamato, aišku, pervermas nebūtų įvykęs. Visiems yra žinoma ir nieks nedvėjoja, kad krikdemų ir ūkininkų sąjungos vadai ir kai kurie eiliniai žinojo apie perversmą ir jį aktingai rėmė. Jei minėtos keturios partijos būtų bendro veikimo ir platformos klausimais susipratę anksčiau, aišku, kad fašistų diktatūra nebūtų išsilaikiusi iki šios dienos. Tuo būdu, minėtų partijų tarpusavis susipratimas, reikia skaityti didelės reikšmės įvykių kovoje su Voldemaro, Smetonos snurtu. Žmonės pasakoja. kad k.-d. ir v.-l. tik dabar tesuprato, kaip negražiai iš jų pasityčiojo Smetona. Voldemaras, mesdamas jiems į akis, kad tų partijų žmonės esą vadai, be minių pritarimo ir paramos, tik dabar tų partijų vadai suprato, kad visi Voldemaro **pasitarimai del koalicijos buvo ir yra ne kas kita, kaip tik akių mulkinimas Lietuvos visuomenei arba visuomenės „bovijimas“, jos migdymas, kuomet tik vienas gali būti obalsis—kirsti Voldemaro diktatūrą nuo koto.**

Karininkų grasinimai Krupavičiui, Mikšui ir Bistro pabėginas užsienin, areštai ateitininkų tarpe, liuosavimai k.-d. iš valstybinių vietų, visa tai liūdija, kad tarp dabartinio rėžimo ir k.-d. visi tiltai laikinai sudeginti ir vargiai bus grįžta prie pradžioje metų buvusios padėties, kuomet k.-d. buvo valdžioje ir „be sąlygų“ rėmė kruvinąjį budelį Smetoną ir visą jo šaiką.

Yra žinių, kad tą pačią dieną, kuomet išdulkėjo 4 partijų koalicijos sapnai, patys tautininkai išsigando del padėties ir tučtuojau norėjo keturių partijų susitarimą suskaldyti išimant iš jų tarpo valstiečius liaudininkus, kitais žodžais tarus, jau lapkričio mėn. 20 d. tautininkai pasiūlė liaudininkams „bendrą frontą“ prieš krikdemus. Liaudininkai būk į tai atsakė: „Nusiplaukite kruvinas savo rankas“.

Iš pasakyto aišku, nors Petrultis lapkričio dienose pragėrė ir praverkė kademų pirmgimybę ir del savo žioplumo neatstatė konstitucijos, arba geriau pasakius, nepastatė kademų prie valdžios, vienok lapkričio dienos **davė gan tvirtą visų buržuazinių partijų susitarimą (koaliciją) ir šitą faktą turime įvertinti, kaipo rimtą Lietuvos gyvenime reiškinį.**

Kokie gi šituo momentu ir prie minėtos kombinacijes turėtų būti socialdemokratijos uždaviniai. Aišku, kad social. už visišką **demokratijos** atstatymą ir todel s.-d. gali tik paremti kiekvieną tos krypties siekimą. Vienok neturime užmiršti, kad kiekviena kova turi įvairių padėčių ir laikotarpių, tas pats ir šiuo atvėju. Pradžioje, nuvertus diktatūrą, dalykas gali eiti sklandžiai, bet netrukus beabejo **iškils aikštėn klausimai interesai,** pasirodys klerikalinės kademų iltys ir užgaidos ir todel kova **už demokratiją teks vesti ir su kademais, kaip mes ją vedėme iki gruodžio mėn. 17 d. Taigi kiekvienas socialdemokratas šiandiena privalo išsiaiškinti sau ne vien tik ryt dieną, jis privalo įvykius žiūrėti ir juos nustatyti, išeidamas iš klasinių interesų priešingumų ir klasių kovos dėsnių, permatant pamatinius s.-d. kovos dėsnius ilgesniam metų tarpui.**

Taigi ir atstačius konstitucinę tvarką privalėsime vesti žiaurią atkaklią kovą **už darbo demokratiją ir socialius Lietuvos darbininkų reikalus.**

Demokratija ir visos laisvės darbininkams bus tik **tuomet garantuotos, kuomet Lietuvos darbininkai sudarys krašte tokią visuomenės jėgų pusiauvirą, kuri garantuos mums demokratiją.**

Demokratija nustato jėgų santykiai, bet ne rašytos konstitucijos **„Naivūs tie, kurie mano, kad vien tik rinkimų kartelėmis galima apginti demokratiją“**—sako Kautskis.

Jei Latvija neturėtų tvirtos s.-d. partijos, profesinių sąjungų, darbininkų sporto ir kitokios demokratijai ginti realios jėgos, Bergai ir kiti fašistai senai tą demokratiją būtų sudoroję. Jei Austrijos, Vokietijos darbininkai neturėtų realios jėgos, viningos s.-d. partijos, **„respublikos sargų“** ar „reischsbannerių“, šiandiena Austrijas klerikalai su pralotu Zeipeliu priešaky ir Vokietijos reakcininkai senai būtų atstatę monarchijas. Vengrijoj, Bulgarijoj, Italijoj, Portugalijoj ir Lietuvoj, kur viskas daugiausia buvo popieryje ir kairiose žodžiouse, kur tų darbininkijos realių organizuotų jėgų nebuvo, gyvenime įsiviešpatavo dvarininkų, fabrikantų diktatūra—fašizmas.

1918—19 metais silpni ir nežinomi mūsų visuomenei k-d. sugrobė Lietuvos vairą į savo rankas, tik todel, kad po komunistų darbininkų jėgų **skaldymo darbo, Lietuvos demokrotija neteko tvirtos s.-d. vadovybės.** Taigi ir šiandiena mūsų pirmutinis uždavinys—**permatyti ilgesniam laikui** mūsų kovos eta-

pus, burti **vienon vieton ir vadovybėn visas darbininkiškas ir darbo demokratijos jėgas,** vengiant by kurio frakcioninio ginčo, jėgų skaldymo ir jų silpninimo.

Kiekvienas karščiavimasis, neteisingas žingsnis, silpnina ir dezorganizuoja mūsų jėgas. Tenka pasakyti, kad ir Lietuvos kovai su fasizmu sąlygoms, privalome taikinti tarptautines socialdemokratijos bendrus kovos būdus, tvarką ir prityrimus, bet neišgalvoti savų, kurie bus tik senų klaidų pakartojimu.

Šiandieną mums tenka vieno bijoti, kad mūsų rankomis, buržuazinės partijos neišraustų keptų bulvių iš karšto pačiaus, galima laimėti kovas, bet tie laimėjimai gali tapti lygus pralaimėjimui, **jei neturėsime tinkamos akims matomos drausningos jėgos, kuri tuos laimėjimus apg ntų,** kitais žodžiais tarus, socialdemokratija privalo turėti pakankamai **moralinių, protinių ir kas svarbiausia—organizuotų fizinių jėgų,** kuri kiekvieną laimėjimą su tinkamu autoritetu **sugebėtų gyveniman įvykdinti.** Štai stambiais bruožais paėmus socialdemokratijos pozicija. Blaiviai, visai blaviai—sine via et studio (be pykčio ir aistros) įvertinkime dabartinę padėtį ir iš jos pasitenkinkime sau **kovos ūpo,** tvirto, nuoseklaus pasiryžimo ir reikalingos kiekvienai kovai drausmės, vieningumo ir tvirto organizuotumo savo siekimuose.

Pupelė.

7—XII.

Nežudykim brangios medžiagos.

Lietuvos sdauda, karo cenzūros letenos slegiama, negali ir neatvaizduoja viso to, kas dabar Lietuvoje dedasi. O dedasi dideli ir svsrbūs dalykai. Štai žiaurūs karo lauko teismai, švalgybos kankinimai, areštai, kratos, išdavystės, provokacijos ir jiems panašūs dalykai. Gi iš kitos pusės, vis augąs kovotojų su fašizmu pasišventimas, gražūs tos kovos pavyzdžiai, — žodžiu sakant, mūsų dabartinis gyvenimas kuria tai juodus tai skaisčius mūsų istorijos lapus. Todel „Pirmyn" turėtų rinkti visus tos kovos faktus ir ką tik galima, skelbti visuomenės žiniai. Gi tą, kas neskelbtina, dėti archyvan ir palaukti geresnių laikų. Reikia tuojau išaiškinti vardus, pavardes visų tų budelių-fašistų (karininkų, valdininkų, šnipų, visokių agentų, provokatorių) ir skelbti jas, nes ateis laikas, kada tie ponai vėl vers kailį ir taikinsęs prie kitų sąlygų. Savaime suprantama, kad tenka rinkti visos žinios apie kovos su fašizmu aukas, butent: kalinamus (varniuose, kalėjimuose), teisiamus, kratomus ir visokiais būdais persekiojamus, žodžiu, *rinkti viską, kas tik liečia kovą su fašizmu.* Šį darbą gali atlikti (surinkti reikalingas žinias) tik tie, kurie aktyviai tos kovos fronte veikia ir dirba. Antra vertus, bekovodamas turi *žinoti ir pažinti savo priešininką—fašistus ir jų rėmėjus.* **Pažink ir kovok,** — štai vienas mūsų obalsių.

Ašara.

Red. prierašas:

„Pirmyn" redakcija, nuo pat pradžios laikraščio leidimo rūpinasi tos medžiagos rinkimu. Tuo tikslu savo laikrašty įvedė ir skyrių „Po priedanga patriotizmo", kuriame talpina prisiųsta medžiagą. Bet dabar gavusi iš Vakarų Lietuvos sukaustytos fašistiniais retežiais čia spauzdinama straipsnį, dar kartą kreipiasi į visuomenę, prašydama nepraleisti nė vieno svarbesnio fakto neužrašius. Prašome vtsų, kam rūpi mūsų krašto giedresnė ateitis ir kas nuvaldo plunksną, rašyti ir siųsti įvairiais keliais tą medžiagą į mūs redakciją, kur jin bus rūpestingai sunaudota.

Ypatingai tos medžiagos užrašymu privalo užsiimti pažangioji Lietuvos moksleivija, kuri dabar grįž kalėdų atostogoms ir susidūrus su namiškiais turės geriausios progos patirti jų nusiskundimus, vargus ir vietinės fašistinės administracijos darbus. Todel visi šokiu ar kitokiu būdu į aktingą kovos darbą!

Emigracijos uždaviniai.

Emigracijon patekęs žmogus, vis tiek ka p kalinys sėdįs kalėjime. Sunkios gyvenimo apystovos, kiekvieną emigrantą gerokai ištąso, padaro labai jautriu ir į viską labai kritingai žiūrinčiu žmogumi. Daugelio atvėjų, emigrantų gyvenimo sąlygos sunkesnės nei kalinio, kuomet, pavyzdžiui, neturi darbo, arba menkai uždirbdamas blogai maitinėsi, kuomet sunkiai susineši su giminėmis, tėvais, draugais arba net visai iš jų negauni žinios — tuomet bus suprantama, kokiu jautrumu į viską žiūri toks emigrantas. Šitos apystovos daugeliui emigrantų kliudo ramiai gyventi, nuosakiai ir ramiai di bti savo ir visuomenės naudai, be reikalo nervina ir sudaro nerviškus emigrantų tarpe santykius, kurie pasunkina ir, be to, sunkias gyvenimo sąlygas.

Bet su tuo reikia griežtai ir intensiviai kovoti. Nes pasidavimas tokiam nervingam ūpui prie nieko gero negali privesti. Primon eilėn, vietoj pairusių nervų, sukeltos vaizduotės, *reikalinga pastatyti šalto nuosakaus galvojimo ir drausmingo, disciplinoto elgesio dėsnius.* Tai reiškia, reikia pradėti pačiam save organizuotis ir valdytis, nors visi gerai žinome, *kad pačiam save valdyti yra kur kas sunkiau, nei valdyti kitus.* Bet tai reikia užmiršti, užgrūdinant savo jausmus ir stiprinant valią.

Antra, reikalinga tvarkingai ir nuosekliai, žingsnis po žingsnio siekti užsibrėžtojo tikslo. „Pasiskubinsi — žmones išjuokinsi" — kaip visai teisingai sako žemaitiškas priežodis. Nuo to, kad kas *karštakošiaus, geriau nepasidarys.*

Trečia, nereikia įsikibti kurios nors minties ir vien tik ja gyventi. Yra žmonių, kurie, pavyzdžiui, patekę kalėjiman ištisus metus vien tik apie laisvę galvoja, galvoja be jokių ribų ir savo vaizduotėj sudaro taip vadinama *„fixe-idejas"*. Bet yra ir tokių kalinių, kurie apie laisvę svajodami, moka tas svajones atidėti į šalį ir užsiimti svarbiu mokslo ar kuriu nors kitu darbu. Tokie žmonės per eilę metų pasiekia labai daug ir išėję į laisvę yra naudingais darbininkais.

Apie tai reiktų rimtai pagalvoti mūsų lietuviškajai emigracijai, kuriai šie žodžiai taikomi. Be dienos uždavinių, mums, emigrantams, reikia atminti ir tai, kad ateis laikas, kuomet reikės grįžti tėvynėn ir kad joj bus reikalingi ne kokie nors *biurokratai svajotojai, bet nuosakūs realistai, gerai prityrę žmonės, kurie galėtų stoti rimtan krašto kūrybos darban.* Todel, turint visa tai prieš akis, be kitako, emigracijai reikalinga;

1) Kiek galima daugiau įgyti praktiškojo gyvenimo žinių, t. y., gerai pažinti Latvijos, Lenkijos, Vokietijos darbininkų judėjimą bendrai, arba

2) pasiskirti kurią nors specialybę ir ją gerai pažinti, pavyzdžiui, a) darbininkų ligonių kasas ir bendrai draudimo organizacijas, jų įstatymus ir praktiškąjį tose organizacijose darbą; b) darbininkų koperaciją; c) darbą profesinėse sąjungose; d) švietimo, darbininkiško sporto organizacijas,— žodžiu, pastudijoti ir pažinti darbininkų sąjudžio formas, žinoti jų praktiką ir teoriją, ant kiek ji rišasi su praktika.

Štai tie uždaviniai, kurie, be kitko, turėtų rūpėti mūsų emigrantams, kovojantiems prieš fašistinę reakciją Lietuvoj. Kad tų visų užavinių pasiekti, ir kad antifašistinį sąjudį sustiprinti ir padaryti tur ningu—emigracija turi būti kiek galima vieninga, gerai organizuota ir susitvarkiusi. Toms sąlygoms esant, emigracija įstengs nugalėti kalbos nežinojimo kliūtis ir patirs tų žinių, kurios Lietuvos darbininkijos judėjimo sustiprinimui yra ir bus netolimoj ateity labai reikalingos. Tą atsakomingą pareigą turi pasiimti visi bendrai ir kiekvienas atskirai. O tuomet mūsų kolektyvas bus neįveikiama kūribinė pajėga, kuri atliks didelį darbą darbininkiškos demokratijos įgyvendinime Lietuvoj. Todel,

pirmon eilen suorganizuokim kaip reikiant patys save, o nuo mūsų organizuotumo bei sumanumo priklausys ir pats laimėjimas kovoje, kuri reikalauja didelio pasiryžimo ir jėgų vieningumo.

P—gs.

7—XII.

Darbininke, tik kovote teiškovosi tu savąją teisę.

2. Laiškai iš Vakarų Lietuvos.

1.

Pas mus susidarė nauja koalicija opozicijoj, į kurią įeina krikdemai, ūkininkų sąjunga, ūkininkų partija ir valstiečiai liaudininkai. Kalba, kad tai koalicijai žodžiu pritarę socialdemokratai. Jie būk pažadėję duoti vieną savo žmogų, jei opozicinė koalicija paimtų į savo rankas valstybės vairą. Bet ant kiek tai teisinga— nežinau. Opozicinių partijų koalicijos derybos su Smetona, kaip jau žinai, nepasiekė tikslo. Voldemaras pareiškė, kad jis vienas valdysiąs kraštą, o ką Augustinas kalba, tai yra privaloma ir Antanui Smetonai ir Dzidoriui Tamošaičiui ir visiems kitiems tautininkų šventiesiems. Tuo būdu, opozicijos partijų vadų lankymasis pas Smetoną pasibaigė fiasko politiniu atžvilgiu. Užtat jis davė gražios progos mūsų leitenantams pavartoti banditizmo metodus prieš jiems nepatinkamus žmones. Susiorganizavusios leitenantų jačeikos, jau padarė kelius debiutus, iš kurių įdomesni, tai jų „vizitas" pas Krupavičių ir Turauską.

Lapkričio 28 d. karininkų Ramovėj apie 6 val. po piet, Daukantas turėjo slaptą pasitarimą su aviacijos ir gusarų pulko leitenantais. Apie 8 val. į krikdemų klūbą, kur gyvena Krupavičius ir kur tuo metu turėjo įvykti opozicinių partijų atstovų pasitarimas del atsakymo Sm tonai, įsiveržė aštuoni leitenantai su Bartuška priešaky. Jie patarė klerikalų vadui susilaikyti nuo politikos, o jei jis tai nepadarysiąs, tai būsiąs nužudytas. Atbėgęs į pagalbą Stulginskas, Karvelis ir „vytautininkai", pradėjo telefonuoti „valstybės galvoms". Smetonos komendantas atsakė, kad jo ponas neturįs laiko tokiais menkniekiais rūpintis, Daukantas pasislėpė, o Voldemaras pažadėjo banditus suimti, bet ligšiol savo pažadėjimo neįvykdė. Tą pat vakarą banditai leitenantai dar buvo atsilankę pas Bistrą ir kitus, bet jų nerado namie.

Gruodžio 1 d. nauja leitenantų grupė, gusaro Matiekos vedama, padarė „vizitą" „Ryto" redaktoriui Turauskui. Jam taip pat „švelniai" patarė mažiau galvoti apie politiką, o daugiau rūpintis mirties marškiniais. Del to banditizmo, pas krikdemus pasireiškė didelė panika. Bistras, trijų ginkluotų studentų ateitininkų lydimas, paspruko į Rytų Prūsus, iš kur važiuoja į Ženevą, kur čiupinės Voldemaro šonkaulius.

Gal per daug plačiai aprašau to banditizmo apsireiškimus. Bet matai, broliuk, krikdemai per gruodžio 17 d. ir vėliau su ašaromis akyse bučiavo leitenantelius už demokratijos paniekinimą. Jie tada kartu su tautininkais vainikavo fašizmą. Šiandien tie patys leitenantukai, pištalėtų vamždžius atstatę, grąso savo vakarykštiems globėjams. Skaudi likimo ironija, bet kaip teisingai užtarnauta bausmė. Tik labai gaila, kad už krikdemų pataikavimą fašistams kenčia visa tauta. Nekaltai sušaudytų žmonių kraujas, kalėjimuose tūkstančių vargai—tai krikdemų politinių konjunktūrų ir valstiečių liaudininkų žioplumo pasekos. Istorija jiems nepamirš tai pažymėti. Bepolitikuoją vadai, pražudė kraštą ir, skaudžiai pamokinti, neina ieškoti tiesesnių kelių, bet vėl nužemintai lankstosi prieš smurtininkus. Nežinau, kaip jums atrodo, bet man koktu žiūrėti, kaip valstiečiai laudininkai, o net ir kairesni žmonės, pučia kartu su krikdemais į tautininkišką dūdą. Ir ką už tat gauna? Apkaltinimą, kad ir jie už lenkų pinigus varo Pilsudskio programą prieš Lietuvos nepriklausomybę. Protaująs žmogus tiems kaltinimams netiki, bet ar ne jie kartu su tautininkais visa burna rėkė, kad Lietuvos politiniai emigrantai Rygoj, Vilniuj ir kitur parduoda Lietuvą lenkams, vokiečiams ir t. t. Dabar patys to paties susilaukia.

Tuo tarpu, kaip mūsų partijos riejasi del lenkiškų zlotų, Lietuvos krašto ekonominiai ir finansiniai reikalai kasdien eina blogyn. Įvairiausių gandų įbauginti žmonės skubiai traukia iš bankų savo pinigus ir keičia juos į dolerius. Tai labai neigiamai veikia į bankų reikalus ir kartu dideliu pavojum gręsia visai Lietuvos ekonominiai padėčiai. Bankų reikalams užsieny pataisyti išvyko Emisijos banko direktoriai Stankus ir Liansbergas, bet vargu bau jiems pavyks kas padaryti, nes užsienis nepasitiki nei Voldemaru nei jo politika.

Gruodžio 2 d. Voldemaras išvyko Ženevon. Į stotį susirinko visi Kauno fašistai. Šaukė valio, muzika grojo, šautuvais gerbė. Tačiau visas ūpas buvo dirbtinas. Iš šalies žmonės žiūrėdami kalbėjo, kad važiuoja, kaip gerojus, bet ar grįš tokiu — vienas ponas dievas žino.

Herbačiauską varo iš universiteto del jo interviu su Rygos. „Jaunakas Ziņas", kurių atstovui jis pareiškė, kad dabartinė valdžia yra neteisėta.

Nežinia, kur dingo ir kartu su Voldemaru važinėjęs po Italiją majoras Slapšys. Turiu tikrų žinių, kad buvo suimtas, bet kur vėliau jį padėjo—niekas nežino.

Miškų gatvės tautiškoj (žvalgyboj) „čekoj" sėdi ir „vytautininkų" vadas Dagilis. Rodos, toj pačioj kameroj, kur tu sėdėjai. Mainosi laikai, mainomės ir mes kartu. Kas galėjo tikėti, kad ateitininkai atsidurs panašioj padėty, kaip ir pažangieji studentai.

Iš įstaigų skubiai šalinami pažangesnieji elementai. „Čistka" varoma visu smarkumu. Bet ūpas pas kairiuosius ne taip jau blogas. Visi jaučia, kad fašizmo valdžia neamžina ir kad anksčiau, ar vėliau ji turės žūti.

Kaunas, 1927—XII—3 d,

2.

Pastaruoju laiku, Lietuvos padėtį nušviesdamas, rašiau tiek daug laiškų į užsienį, jog dabar nebeatmenu kam ir ką aiškinau. Savo laiškuos pas tave, rodos, sustojau ties pasireiškiančiu Lietuvoj karininkų leitenantų banditizmu. Pradėjo gruodžio 17 d. gerokai terorizuoti sau nepatinkančius šmones ir didžiuojasi savo žygdarbiais. Negana to. Tautininkų vyriausybės riebiai opmokami bernai, agentai—studentai, valdininkai, tarp

kurių daug agronomų, važinėja dabar po kaimus ir miestelius ir varu verčia žmones (daugiausia ūkininkus) girti tautininkų valdžią ir protestuoti prieš politinius emigrantus. Ypatingai šėlsta fašizmo liokajai prieš susibūrusius Vilniuj mūsų darbuotojus. Tautininkų sąjunga, darbo federacija neriasi iš kailio, kad juos sukompromitavus lietuvių visuomenės akyse, paskelbiant jus visus aršiausiais tėvynės išdavikais, mūsų iždastuščiais; bet tam reikalui Voldemaro valdžia pinigų nesigaili. Tūkstančiai litų eina pakalikų sąskaitoms apmokėti ir pikta, kad prieš tą nereikalingą ir nenaudingą mūsų valstybės pinigų eikvojimą negalima užprotestuoti. Pikta, kad tautininkai, jūsų dergimui, pila tūkstančius, o neva pažangiosios visuomenės vadai ausis suglaudę tyli, o kai kurie, pavyzdžiui, valstiečiai liaudininkai dar kursto juodašimčių tautininkų padeptą laužą. Tik gera tai, kad tarp protestantų, pinigų ir agitatorių sukvailintų, dar neteko pastebėti nei vieno balso iš eilinės pažangiosios visuomenės narių. Reikia konstatuoti gražus faktas, kad Kauno vadų trilinkai sulenktas politikavimas dar neužkrėtė mūsų kaimo pažangiosios visuomenės ir ji dantis sukandusi tyli ir laukia momento, parodyti *veiksmais*, o ne žodžiais, kas yra tikrieji mūsų krašto išgamos.

Kalbant apie susidariusią padėtį, nenoroms reikia grįžti prie Rygos kongreso. Nežinau, kaip kiti mano, bet aš ir daug mano pažįstamų yra įsitikinę, kad, paskelbusieji revelacijas apie lenkų zlotus, buvo atmokėti arba tais pačiais złotais, ar bet kurios kitos valstybės pastovia valiuta. Nepažįstu jų asmeniškai, bet jų pareikštą isteriką per kongrosą ir po jo, rodo, kad jiems demokratinės Lietuvos reikalai kuo mažiausia rūpėjo. Reikėjo būti arba dideliu šovinistu, arba dideliu aferistu, prachvostu, kad taip drąsiai būtų galima smeigti peilis į Lietuvos darbo demokratijos krūtinę. Mirties sprendimo, moraliniu atžvilgiu, o ne fiziniu atžvilgiu, nesinorėtų jiems skelbti, bet kada matai baisiaus, tai, brolyti, Samsono jėgas norėtum turėti, kad juos nubausti. Ir taip Lietuvoj mano ne aš vienas, bet labai daug, tik prie dabartinių fašistinio banditizmo ir dūšiomis pirkliavimo sąjungų, niekas negali viešai savo nuomonės pareikšti. Priversti esam istorijai palikti savo žodį tarti, ir aš esu tikras, kad ji Tauragės sukilimo dalyvius ir bendrai Lietuvos nenormalumų priešininkus pateisins. Jei būtų kitaip, tai nebūtų pasauly teisybės,

Gaila, kad mūsų trumparegiai, kabinetiniai politikai ir diplomatai negali giliau į ateitį pažvelgti. Jie, gal, pamatytų, kad Smetonos, Voldemaro, Plechavičiaus kardais ir šautuvais paremta tvirtovė, tai tik laikinas mūsų tautos dvasios ir kūno jėgų nusilpimas. Tie ponai, jei mažiau politikuotų, o daugiau galvotų ir atsižvelgtų į liaudies reikalus, tikrai suprastų, kad anksčiau, ar vėliau griūs fašizmo supuvusi diktatūra ir pačiai liaudžiai bus lemta tvarkyti krašto reikalai, nes liaudis nemiega, o, kaip skruzdė, stato naujus valstybei pamatus. Dar šiandien norėtųsi sušukti: Šalin diktatoriai fašistai ir jų bernai, bet atsiminus gyvenamas sąlygas, reikia susilaikyti ir laukti progos, kada bus galima savo žodį viešai pasakyti.

Mes kenčiam nelaisvės retežių sukaustyti, jus slėgia užsieny Lietuvoj siuntančio fašizmo bangos, bet drauga, turės gi kada nors ateiti atvadavimo banga ir tada galėsimė ir mes pasakyti, kad gana fašizmui išdykauti, o laikas eiti į kapus, į amžiną atilsį. Tegul „Lietuva", „Lietuvis" ir net „Lietuvos Žinios" rašo, kad jus ir mus veikia lenkų zlotas, tegul protestuoja, tegul, pagaliau, mus karia ir šaudo, mes prie darbo demokratijos grįšime ir tada tie patys mūsų teisėjai dirbs su mumis kartu, jei tik mes juos priimsime. Bet manau, tinkamas jiems vietas pats gyvenimas ruošia. Naivūs idealistai ir tautiniai šovinistai, ala pats žinai, ką turiu omeny, mums kelio į laisvę nepraskins, bet, visai to nejausdami kaišios į mūsų ratus pagaliukus.

Dovanok, kad tau rašau taip karštą laišką. Jis nėra mano vieno balsas. Taip mano daug Lietuvos žmonių, tat manau, kad ir jums jūsų kovoj prieš Lietuvos fašizmą, bus malonu patirti, kad jūs nesat vieni, kad *jus remia bent pusė Lietuvos*.

Teko man kalbėti su rimtesniais kariškiais, valdininkais, kaimiečiais ir jaunimu. Į mano klausimus, kaip jie įvertina Rygos reveliacijas, lenkų zlotus ir kitus tam panašius dalykus, jie visi karčiai šypsosi ir beveik vienodai atsako: *„paprasti fašistų zaunijimai"*.

Naujienų pas mus Lietuvoj daug ir labai maža. Budrys paleistas del nesugebėjimo kovoti su kramolu. Jo vieton, žvalgybos viršininku skiriamas Budrevičius. Skubiai atleidžiami tautininkams ir fašistams nepalankūs valdininkai, kurie nelenkia galvos prieš fašistus. Voldemaras vienam ministerių kabineto posėdy pasakė, kad jis esąs Mussolini, Leninas ir Primo de Rivera, ir kad tik jis tegalįs Lietuvą išgelbėti. Savo šefų Voldemaro ir Smetonos padrąsinti leitenantukai dieną ir naktį girtuokliauja ir revolveriais bado piliečių panoses. Nenusilenksi—greit gali su gyvybe atsisveikinti ir niekas net Sveikos Marijos už tavo biedną dūšelę nesukalbės. Juk tik pagalvojus, kad Kaune „špikų" skaičius nuo 700 padidintas iki 1000, galima įsivaizduoti, kaip mes čia ramiai ir patogiai gyvenam ir džiaugiamės.

Iš to viso matai, kad mūsų gyvenimas yra nepakenčiamas, tat nesistebėk, kad ir mano laiškas išėjo toks nepaprastas. Negalima čia minčių laisvai pareikšti, tat su jomis skrystam pas jus.

X. Y.

Kaunas, 1927—XII—5 d.

3.

Įdomios nuotrupos.

(Laiškas iš Kauno).

a) Plechavičius, (Povylas Banditas) ir jo gulbės giesmė.

Lietuvoj plačiai komentuojama Rygos laikraščių žinios, kad Povylas Plechavičius, Daukantas ir gen. Žukauskas esą generalinio lenkų štabo agentai. Del Plechavičiaus, dalykai visai aiškūs, kad jis savo laiku buvo lenkų legionuose. Tilpusi „Liet. Žiniose" iš XI—23 d., Lenkų legioninkų fotografija, sukėlė Kaune daug triukšmo. Mat, legioninikų tarpe daugelis pastebėjo, banditišką Plechavičiaus snukutį. Pasklydo kalbos po visą miestą. Štabo karininkai, tyrinėdami tą „malonų" snukutį žiūronais, pripažino, kad jis gali priklausyti tik Plechavičiui-Banditui.

Politinė policija tuojau atvyko į „Liet. Žinių" redakciją ir konfiskavo tos fotografijos klišę, žodžiu, įrodė, kad didžiausias Lietuvos „patriotas" Plechavičius priklauso lenkų šnipams. Dabar Lietuvoj nėra žmogaus, kurs nežinotų, kad Lietuvos karščiausių *„patriotų tarpe yra Lenkijos agentų.* Mes, kauniečiai, į šitą dalyką kreipiam ypatingos domės. Voldemarai, Smetonos, Merkiai, Daukantai už pinigą parduoda netik savo sąžinę, bet ir tėvynę. Tuo tarpu jie patys, būdami pardavikais, prisisamdę įvairių agentų, išsižioję šaukia ant kitų, ir juos teršia, kiek įmanydami, norėdami pažeminti visuomenės akyse. Ypatingai jie dabar kompanija varo prieš emigrantus, nesigailėdami tam reikalui valstybės lėšų. Tai puikus „patriotizmo" pavyzdys.

Kada lapkričio mėn. pabaigoj Kaune kilo panika, iš bankų buvo pradėta imti pinigai ir juos uoliai keista į dorelius ir svarus. Ar žinote, kas tą pirmoj eilėj da-

rė? Nagi stambieji Lietuvos valdininkai, spekuliantai, kurių patriotiškas į ka:št:s siekia daugiau 10 proc.

Smetona buvo pakelęs koją važiuoti užsienin. O anot „Lietuvio" pasaulinis dialektikos Čempionas Voldemaras, pasirodė iš tikrųjų gudresnis už visus Lietuvos „patriotus". Jis jau nuo pavasario pradėjo „ropastytis" ir kas mėnuo slaptai siunčia po 3000 dolerių užsienin. Mat, tenai jis yra nusipirkęs puikią villą, tai reikalinga nors lietuviškais doleriais įvesti joje patriotišką dvasią. Nors Voldemarui tokia lietuviškumo propogonda užsieny visai ne naujiena. Jis jau 1919 m. buvo spėjęs kelis šimtus tūkstančių markių pasidėti „juodai dienai".

Del tų pinigų, jam savo laiku buvo iškelta byla, bet ji del lietuviško lepšiškumo dar lig šiol merdi Lietuvos prokuratūraj.

Štai jums ir patriotai.

b) Kaip Patašonas iškeliavo Ženovon.

Voldemaras iškeliavo Ženovon, žinoma, su žmona' Mat, gali ir nebegrįžti, jei Vilnių parduos. Blogi liežuviai kalba, kad jis tam ir pasiryžęs. Bet, kad žmonės neįtartų—tai jis pasamdė visa eilę agentų prieš išvažiuosiant, kad tie verstų kaimo žmones rašyti protestus prieš emigrantus, kaipo tautos išdavikus ir tuomi parodytų, kad Voldemaras yra didžiausias patriotas. Bet trumpu laiku, turbūt, viską parodys Ženevos posėdžiai. Į tuos posėdžius Voldemarą stoty palydėjo diplomatinis korpusas, daug karininkų-fašistų ir šiaip žioplių būrelis. Patašonas buvo nusiminęs. Atsisveikinant pasibučiavo su Povylu Banditu-Plechavičiu, Daukantu, Žukauskiu ir Musteikiu (graži kompanija), kitiems nei rankos nepaspaudė, nei sudiev nepasakė, užtai „valio" rėkė tik keli karininkai.

Išvažiavo susitarti su lenkais. Didžiausias „patriotas" išvažiavo, visi įdomaujasi, ar jis paduos ranką Pilsudskiui, kurį tas net bepročiu buvo pavadinęs.

c) Kas neša politiką armijon.

Karių klūbe, vadinamoj Romovėj, buvo susirinkta daug karininkų. Šitiems karininkams Voldemaras sakė pamokslą ir kaip priimta didžiausiam diplomatui—gražiai melavęs Tautininkų „Lietuvis" po to parašė, kad Voldemaras esąs „pirmos rūšies Europos diplomatas" (tai buvo rašyta ne be paties Patašono žinios). Visi žino, kad Voldemaras, redeguodamas humanitarinio fakulteto leidžiamą knygą, įžangoj pats apie save, dargi lotyniškai pasakė, kad jis esąs *vienintelis Lietuvoj profesorius*, kad Lietuvos universitetas ir jo profesūra, išskyrus jį, Voldemarą, nei šunims nevertas.

d) Reikalauja „kietos valdžios".

„Lietuvis" paskelbė raštą, pasirašytą kunigų, Tumo, Dambrausko ir kai kurių svietiškiųjų, tarpe Dr. *Jono Šliupo*. Tame rašte, tie visi ponai reikalauja *kietos valdžios*. Pasiūlytumėm patiems Šliupams, Tumams, Dambrauskiams paragauti Varnių, žvalgybos kankinimų, kalėjimų, karo lauko teismų, banditų-karininkų grąsinimų ir panašių tautiškų malonių, tai tie ponai žinos, kas tai yra *kieta valdžia*. Suprantama, kad jie reikalauja kietos valdžios todel, kad gerai žino, jog visų tų malonumų jiems neteks ragauti:—juos ragaus darbininkai, įvairūs praščiokai, tik ne Šliupai ir nusenę kunigai.

Charekteringa, kad dr. Jonas Šliupas, nors jis ir didelis laisvamanis, bet kartu ir reakcijos gynėjas. Primename, kad reakciją jis gina ne be pirmą kartą. 1920 m. Šiauliuose, apskrities valdybos salėj vienoj savo paskaitoj, gyrė kademus, piršo už juos balsuoti. Dabar tas pats žmogus zaunija apie *„tvirtą valdžią"*.

Iš tikrųjų gyvenimas margesnis ir už patįgenį. O ypač tais margais, bet tragingais kurijozais pasižymi nelaimingoji mūsų Lietuva

Kaunas, 1927—X,I—3 d.

3. Laisvoji Gyvenimo Mokykla.

Naujas pragiedrulis.

Į „Pirmyn" buvo gana daug rašyta apie Vilniaus krašto lietuvių kultūrinius vargus. Apie tai, kaip reakcingieji gaivalai, prisidengę „tautinės vienybės" obalsiu, terorizuoja laisvą kultūrinį darbą, temdami jaunimą į klerikalinį dvasiškų tėvelių paspęstą bučį. Tie visi pažangiųjų lietuvių nusiskundimai daro įspūdžio, kad mūsų inteligentija tik dejuoti bei aimanuoti temoka. O apie tai, kaip atsipalaiduoti iš to klerikalinio bučo, ir pažvelgti laisvai į pasaulį, veik nebuvo ir užsiminta. Bet štai pastaruoju laiku, tą nusiminimą išblaško džiuginanti žinia. Laikraščiai praneša, kad įvyko steigiamasis susirinkimas naujos Vilniaus lietuvių Švietimo draugijos „Kultūra", kurios valdybon išrinkta, istorikas **Bronis Untulis** (pirmininkai), mokytojas **St. Matijošaitis** (vice pirm.), mokytoja **Paul. Tamulevičiutė** (sekretoriumi), **Povilas Karazija** (kasininku) ir **Dr. Veron. Alseikienė** (vald. nariu). Pats draugijos pavadinimas ir jos priešaky atsistoję žmonės, liudija, kad ta draugija bus skirtinga nuo visų ligšiolinių Vilniaus krašto lietuvių draugijų. Todel visai suprantama, kodel dvasiškiem teveliams ji įvarė strioko. Dar pirm, negu ji buvo įregistiuota, įvariuose pakampiuose pradėjo ją „šventieji" „gražiausiais" žodeliais garbinti, tyčia leisdami įvairius melus ir pildami šlykščiausias pamasgas, kad atbaidžius nuo jos jaunimą. Gi davatkėles, ištisomis naktimis kalbėjo „gyvąjį rožančių" ir mus, moksleivius, vertė melsti dievo, kad tą bedievių draugiją būt neįregistruota. Bet visa galis dievas liko toms maldoms kurčas ir neišklausė palaiminti dvasios elgetų graudaus balselio. Taip senai laukta Vilniaus krašte jo, pagaliau įsisteigė pažangiųjų lietuvių draugija. Ir mūsų tamsiame užglūšintam Vilniaus krašte sužibėjo naujas gaivinančios šviesos pragiedrulis. Kaip jis švies ateity ir ant kiek prasimuš į kaimą — sunku pasakyti, kol ta draugija tepadarė tik steigiamąjį dar susirinkimą. Bet vis delto reikia tikėtis, kad ji sekdama pavyzdžiu Vakarų Lietovos „Kultūros" draugijos, kuri jau penkti metai laikydamasi obalsio **„šviestis ir šviesti"**, suspietė aplink save didelę kultūrininkų šeimyną — įveiks visas jai statomas kliūtis ir pasidarys šviesiu kultūriniu žiburiu Rytų Lietuvos lietuvių tarpe. To trokštame ypač mes, pažengesnieji Vilniaus krašto lietuviai moksleiviai, kuriems lig šiol vis dar tenka slapstytis ir drebėti del savo medžiaginės priklausomybės prieš visokius „globėjus" stengiančių mus išnaudoti savo klerikaliniems tikslams. „Kultūros" draugijos pasirodymas, bus mums stipri moralinė paspirtis ir paraginimu, kad ir mes privalome prasiblaivyti, numesti nuo savo jaunų pečių varžančius pančius ir laisvai nuo nieko nepriklausomai **šviestis** patys ir padėti šviestis, o kar-

tu ir sąmonėti tiems, ant kūrių pečių gūla pilnas niekšybių gyvenimas ir kurie prislėgti didžiausio skurdo velka vergiškąjį jungą.

Moksleivis

Vilnius, 9—XII.

Pasirodžius „Pirmyn".

Vos tik pasirodžius pirmam numeriui „Pirmyn" kaikurie iš jaunimo sutiko jį su didžiausiu entuzjazmu, griebte griebė vieni nuo kitų ir skaitė. Kiekvienam buvo įdomu pačiam pasiskaityti, pačiam persitikrinti, ką laisvės žmonės rašo. Ką rašo tie, kuriuos visi taip plūsta ir apie kuriuos taip daug kalbėjo, pirm negu pasirodė „Pirmyn". Žinoma, mes tam viskam netikėjom, nes nuo tų žmonių buvom įpratę daugiau girdėti, negu paprastai tikrenybėje yra. Mes visi troškome sužinoti teisybės. Teisybės išreikštos drąsiai, aiškiais žodžiais, kas nevienam beskaitančiam „Pirmyn" buvo visai svetima Nes buvo įpratę teisybę sakyti už akių, arba visai nutylėti ir būti XX amžiaus vergais. Mums, beskaitant šį laikraštį širdys daug smarkiau plakėsi ir jautėmės daug energingesniais, tvirtesniais.

Tuomet nevienas jaunuolis įsikarščiavęs norėjo sušukti: „Šalin tiranizmas! šalin ilgaskvernių ir davatkų reformos"! Tas galima buvo sušukti mintyje, bet nebalsu, nes trūko drąsos. Žmogus bijai išreikšti savo mintį, nuomonę atvirai į akis, kaip tau blaivus protas diktuoja, nes tave tuojau užrėks, sutramdys su visokiais gązdinimais ar viliojimais ir turi nutilti kentėdamas toliau.

Ir taip nelaimingas jaunuolis vieną kartą yra priverstas nutilti del savo nuomonės, kitą kartą del neteisybės, paskui del daromos skriaudos ar jam ar jo draugams. Tokios auklėjimo priemonės galų gale priveda prie to, kad toksai jaunuolio slėgimas iš visų pusių, tampa žmonijos parazitu. Neturėdamas nei savo „aš", nei jokios socialės ambicijos; nemoka atskirti gero nuo blogo, teisybės nuo melo. Jo mintys yra visai suparalžuotos; remiasi visame kame vadinamais „autoritetais", dažnai bemoksliais arba mažamokslais, žodžiu—tikrais obskurantais.

Taigi kam yra tikęs toksai žmogus ateityje, kuris yra kaip nendrė siūbojamas kiekvieno vėjo. O tokių nendrių mūsų tarpe labai daug. Nejauku žiūrint į savo draugus, duoti sau tokį klausimų: „Ar toksai jaunuolis galės ateityje ką nors gero atnešti žmonijai"? Drąsiai galima atsakyti, jog ne! Nes jeigu jis nesugebėjo savystoviai įsigyti savo nusistatymų, kuriuos nesibijotų pabrėžti viešai, jeigu jis neišvystė savo pasaulėžiūrą būdamas jaunu, kuomet jo mintys lakios, jaunučiukais sparneliais skrenda į padanges arba perknisa viską kas yra žemėje, kuomet labiausiai žmogus trokšta teisybės, kuomet kiekvieną kartą yra pasiryžęs pasiaukoti del savo idejos, — jeigu jis tuomet yra numarintas visokiomis priemonėmis ir palieka pasivus, nepažinodamas gyvenimo esmės, — tai tuo labiau ateityje, kuomet reakcinei patamsių gaivalai su juo žais, kaip norės, toks jaunuolis taps visam amžiui nelaimingoji auka, kurią kiekvienas spekulentas išnaudos savo reikalams, dažnai labai žemiems atgyvenusiems savo amžių.

Taip su didžiausia širdgėla jaunuolis perbėgo mitimis per liūdną dabartį ir nuskrido toliau į ateitį, kur rado tik šaltus žmonių šešėlius... Jis vis girdėjo dažnai vartojamą posakį: „Kieno vežime sėdi, tam ir giesmę giedok"! Jam tas posakis atrodė labai žemu, verčiančiu žmones vaidmainiauti, o visgi „autoritetų" dažnai vartojamu Kas skaudžiausiai jaunai sielai, kuomet jautėsi bejėgiu apstatytas žabangomis iš visų pusių. Bet vis delto iš vidaus ramina jauną viltį, jog susipras ir draugai atsilikėliai, iki šiolei buvę ar tai pasyviais ar tai viliojamais „gerųjų", „skaisčiųjų", ir metę tą senąjį apdarą, liks savarankiais ir žengs pirmyn, pirmyn į platųjį, laisvąjį pasaulį,

Jauna Vilnietė.

Vilniaus, 7—XII.

4. Fašistinėj Lietuvoj.

Aikvojamas Lietuvos turtas ir geras.

Nustojusiam galvos, — netenka gailėtis plaukų — sako rusų priežodis. Gal kas nors pasakys, kad nereikia dabar kalbėti apie Voldemaro—Smetonos šaikos didesnes ar mažesnes šunybes, kuomet Lietuvos žmonės yra nustoję didžiausio savo turto—*laisvės*, tos laisvės, del kurios nuo pat tautinio atgimimo tiek aukų, tiek pasišventimo ir vargo padėta. Vienok visuomet atsimindami nustotąjį brangiausią daiktą,—laisvę, neprivalome užmiršti, kad lasvės sąvokoje telpa daug tokių dalykų, kurie viens su kitu sudėti vienon vieton, sudaro bendrą laisvės supratimą. Laisvę reikia taip suprasti, kad ne ik laisvai galėtumėm kalbėti ir kitas pilietines teises turėti, bet kad mūsų krašto valdymas ir jo visų reikalų tvarkymas nuo pačių žmonių arba jų rinktųjų atstovų, bet ne nuo kokių nors svieto perėjūnų, šarlatanų Plechavičių ir jų šaikos, priklausytų.

Kuomet Voldemaras — Smetona užgrobė valdžią ir atėmė mums laisvę, jis tuo pačiu metu sugrobė į savo rankas Valstybės *turtus*, jos *iždą* ir, nė prieš nieką *neatsiskaitydamas* su žmonių grašiais, ką nori, tą daro.

Lietuvos iždas turi apie *240 milijonų* litų metinių pajamų, — taigi su šitais pinigais Voldemarai ir kompanija verčiasi, kaip nori. Kada buvo Seimas ir prieš jį atsakominga vyriausybė, tuomet turėjom užtikrinimą, kad didelių vagysčių nebus. Dabar gi *Voldemarai gali vogti kiek tik nori*. Štai kodel toji šaika žūt būt stovi už diktatūrą.

Sekantiems 1928 metams, niekas valstybės biudžeto nepatvirtino, nes Seimo nėra, vadinas p. Tubelis sudoros žmonių sudėtus pinigus, kur norės ir kaip Voldemarai reikalaus. Argi galima kentėti, kad mūsų kruviną grašį taip mėtytų, kaip to nori svieto perejunai ir visokie pasturlakos? Žinoma, ne! Visa liaudis turi sukilti, kad nuversti tokią tvarką, kur žmonių geru šeimininkauja prisidengę patriotiškais šventais obalsiais žinomi žulikai ir vagys.

Jau dabar Lietuvoj tikrai žinoma ir garsiai kalbama, kad p. Voldemaras, kieno tai vardu, nusipirko Prancūzijoj villą ir kas mėnuo iš Ministerio Pirmininko lėšų siunčia užsienin po 30.000 litų. Per paskutinį sąjudį Kaune, t. y., lapkričio mėnesio pabaigoj, visi garsiai kalbėjo, kad pasiryžęs bėgti Smetona—Voldemaras su ištikimesniųjų šaika iš Lietuvos; buvo parošęs savo reikalams milijonus valstybės pinigų. Be to, visiems žinoma, kad visokiam fašistiniam šlamštui spauz-

dinti, kaip dienraščiui „*Lietuvis*", refendumo brošiūroms: „*Kame išganymas*", „Kaip taisoma konstitucija" ir kitokiam brudui, yra išleis a virš 4 milijonų litų.

O kiek kainuoja sustiprinta žvalgyba karuomenėj, žmonėse ir užsieniuose?

Juk niekam nepaslaptis, kad paplūdus emigracijai, su ja kartu yra išvykusi į užsienį visą eilė žvalgybininkų, kad sekti kiekvieną emigrantų žingsnį. Toks žvalgybos štabas yra sudarytas Rygoj, prie Lietuvos atstovybės, kur gruodžio 8 dieną atvyko nesenai buvęs žvalgybos viršininkas Budrys su tam tikromis instrukcijomis. Be to, eina rimti gandai, kuriuos patvirtino keletas atsitikimų, kad Rygos pašte yra stambiomis sumomis papirkinėti valdininkai, korie periminėtų siunčiamą Vilniun emigrantams korespondenciją. Panašus lietuviškos žvalgybos štabas yra užlaikomas Vokietijoj — Eidtkūhnose ir daugelis žvalgybininkų atsiųsta Vilniun. Kieno gi pinigais tas visas štabas parsidavėlių palaikomas—aišku kiekvienam O kiek išmokama įvairiems provokatoriams, bliūdlaižiams ir kitiems prachvostams, kurie nei aria, nei piauna, bet apie fašizmą blevisguoja visose Lietuvos kampuose, persekiodami ir apgaudinėdami nekaltus žmones?

Mes tik tiek težinome, kad žemės Ūkio ministeris p. Aleksa prisisamdė desėtkus vaikezų neva žemės ūkio reikalams, bet iš tikrųjų tie ponaičiai, gaudami po 500—600 lt. algos mėnesiui, važinėja po sodžius ir skelbia fašistų „*ūkininkų vienybę*", iš kurios ūkininkams jokios naudos nėra. Dar žinome ir iš spaudos, kad ministeriai lengvina bažnyčių statybą, bet visai nieko negirdime apie bedarbių, naujakurių, dvarų invalidų šelpimą, nieko negirdime apie reikalingumą mokyklų statymą ir kitus kultūros reikalus

Parduodant miškus — valstybės turtą, pastaruoju laiku parduota daug ąžuolų, iš ko gerokai pasipelnė įvairūs spekuliantai. O kai kur miškus pradedama grąžinti dvarininkams. Visokioms spekuliacijoms dabar plačiai atviros durys, kad net patys spekuliantai giriasi, kad niekados tokių auksinių laikų Lietuvoj nebuvo, kaip dabar.

Prieš porą mėnesių, įvarūs spekuliantai apgavo užsienių pirklius ant 10 milijonų litų. Dabar tenka girdėti nusiskundimų, kad niekas Lietuvai nenori duoti kreditan prėkių.

Žodžiu sakant, *fašizmas, kaip dėlė, čiulpia žmonių sudėtus valstybės ižde mokesčius. Jis aikvoja krašto turtą-miškus, jis veisia ir palaiko įvairius spekuliantus.* Del tų visų priežaščių, krašte darosi vis sunkesnis gyvenimas. Kas nenori, kad tie parazitai mistų iš žmonių prakaito, darbo vaisių, iš jų kraujo, ir vestų mūsų visą ekonominį ir kultūrinį gyvenimą prapultin, privalo kuogreičiau stoti į kovos eiles ir trenkti nuo savo sprando tą pragaištingą fašistinį vėžį.

Me-as.

Kaunas 12—XII.

Po priedanga patriotizmo.

(Medžiaga istorijai).

(Tęsinys žiūr. „Pirmyn" № 3—4).

2. Jurgio Kubiliaus namuose.

1927 m. rugsėjo 10 dieną. Botakių policninkas *Stasytis*, seimo narys *Skirius* (ūk. s.) ir šeši gusarai, atvyko į Botakių valsčiaus, Minkštpaučių kaimo, mažažemio Jurgio Kubiliaus namus, ieškodami jo dviejų sūnų: Jono ir Juozo, kaltinamų už dalyvavimą Tauragės sukilime. Neradę ieškomųjų namie, pareikalavo, kad tėvai pasakytų, kur pasislėpę sūnūs ir kur paslėpė ginklus. Negavę reikalaujamų žinių, policninkas Stasytis ir seimo narys Skirius — įsakė kareiviams Jurgį Kubilių, turintį 65 metus ir jo žmoną Oną, turinčią 50 metų, mušti. Kareiviai, kurie buvo jau iš anksto del drąsos nugirdyti, žiauriai sukapojo nagaikomis abu Kubilius. Kadangi Kubiliai ir mušami nieko nepasakė, tada policninkas Stasytis ir seimo narys Skirius liepė antru kartu dar smarkiau mušti Kubilius. Girti kareiviai pildė ir antru kartu savo ponų norą. Bet Kubilius ir Kubilienė kęsdami smūgius tylėjo.

Nepasiekę savo tikslo, Stasytis, ir Skirius palikę sumuštus tėvus, šoko prie jų 12-kos metų sūnaus Petriuko, kuris sirgo tymais ir delto gulėjo lovelėj. Liepiamas keltis, vaikas nesikėlė, nes pas jį nebuvo jėgų. Tuomet policninko ir kademo Skiriaus įsakyti kareiviai išmetė vaiką iš lovos ant grindų ir, mušdami nagaikomis klausė, kur yra pasislėpę broliai ir kur paslėpti ginklai. Petriukas, nepernešdamas skausmo ir tikėdamas atsikratyti budelių, iš baimės pasakė, kad ginklai paslėpti kaimo krautuvėje, po slenksčiu. Ekzekutoriai, tuoj pasisodino sergantį vaiką į automobilį ir nuvažiavo į kaimo krautuvę. Suprantama, kad nurodytoj vietoj jokių ginklų nerado, nes vaikas apie ginklus ir sukilimą nieko nežinojo ir sakė tai kas jam į galvą atėjo, kad tik liautųsi jį plakę.

Pamatę, kad iš tų visiškai nekaltų žmonių nieko nesužinos, pametė juos kankinę ir išvažiavo savo keliais. Bet trims savaitėms praslinkus, į Kubilių namus atsibastė šaulių būrys, būrio vado vedamas, ir vėl pradėjo ieškoti paslėptų ginklų ir pasislėpusių vaikų Radę namie tik vieną motiną, ją dar kartą smarkiai sumušė. Ypač smarkiai perkirto dešinąjį veidą, kurs ilgai buvo sutinęs. Ir šiuo kartu nieko neradę, šauliai išvažiuodami iš Kubilių, išsivežė, kaipo karo grobį, auksinį žiedą ir naują palitą.

Kubilienė nė vieno iš atsilankiusių šaulių nepažino.

Žinias suteikė ilgai slapstęsis po miškus ir vėliau emigravęs užsienin sūnus,

Juozas Kubilius.

(B. d.).

Kaip kalbėjo dabartiniai Lietuvos budeliai Seime 1926 m. 19 gruodžio.

Visi gerai atmename, kad krikščionių demokratų blokas, kuris šiandien neva kovoja prieš fašistus, visas aktingai dalyvavo gruodžio perversme ir pavykus pervermui iš džiaugsmo verkė ir bučiavosi su tautininkais. Štai duodome visuomenei pasiskaityti straipsnį, iš „Ryto" 1926 m. gruodžio mėn. 20 d. Nr. 286; kur aprašomas taip vadimas „istoriškas Seimo posėdis"

„Pasireiškusioji ir vakar Lietuvos Seimo teisiškai patvirtintoji Tautos Valia pastatė Valstybės Galvą, pirmąjį Lietuvos prezidenta p. Antaną Smetoną — pirmųjų Lietuvos kovų už nepriklausomybę dalyvį.

Paskelbus Jo išrinkimą, sugaudė visoj Seimo salėj grausmingi „valio", kokių dar Lietuvos Seimas nėra girdėjęs.

Bet dar labiau jaudinantis buvo momentas, kada toje tribūnoj, iš kurios tiek išlieta socialistiškų burnojimų ir tautos niekinimų — atsirado Kryžius, tas amžinasis didžiausiojo pasiaukavimo ir švenčiausiojo pasiryžimo simbolis.

Kada su mitra ant galvos ir šv. Evangelija rankoj Eks. Kauno Metropolitas arkivysk. Skvireckas prisiartino prie tribūnos Valstybės Vado priešaikai priimti ir kad p. A. Smetona susijaudinusiu balsu ištarė —

„Aš, Antanas Smetona, Visagalio Dievo vardu, Švenčiausioje Trejybėje Vieno, prisiekiu saugoti Lietuvą ir būti visiems teisingas", kada jis padaręs sau ant krūtinės didelį Kryžiaus ženklą, pabučiavo šv Evangeliją ir Kryžių—kada vėl sugaudė griausmingi „valio" — daugelio Seimo atstovų ir publikos akys papluko ašaromis, nes kiekvienas pajuto, kad priesaika Visagalio Dievo vardu—tai nėra pasižadėjimo komedija .."

Jeigu tuomet, dar ir klerikalai, kurie taip pat buvo valdžioj ir ėjo budelių pareigas, manė, kad Smetonos priesaika nėra komedija—tai praslinkus metams visi įsitikino, kad tai buvo šlykščiausias veidmainingumas, už kurio slėpėsi budeliško Smetono tikri kraugeriški planai. Smetona, kuris bučiuodamas Kryžių, Dievo vardu prisiekė būti visiems teisingu, bėgy pa kutinių metų pasirašė virš šimto mirties sprendimų nekaltiems Lietuvos piliečiams, gerdamas jų kraują ir žudydamas visą mūsų kraštą.

Bet skaitykim „Ryta" toliau;

„Taip pat nepaprastai jaudinantis buvo momentas, tuoj po naujojo Respublikos Prezidento išrinkimo, kada Jį pradėjo sveikinti Seimo, kariuomenės ir visuomenės atstovai. Ats. M. Krupavičiui sveikinant naujai išrinktąjį Prezidentą ir linkėjant jam Dievo pagalbos, stiprybės, ištvermės ir ištiesus jam ranką — Ministeris Pirmininkas prof. A. Voldemaras jų dviejų draugiškai suglaustas rankas suspaudė savąja ranka, lyg simboliškai jungdamas didžiam Tėvynės darbui jų asmenyse tautininkų ir krik. dem. visuomenes, lyg suburdamas tas dvi tautiškąsias krašto jėgas viename pasiryžime, kas taip gražiai jau įvyko ir—esame tikri—truks ir toliau didžiausiai Lietuvos gerovei ir josios laisvei".

Kokiai Lietuvos laisvei ir gerovei pasidarbavo per šiuos metus šitie ponai—aiškinti nereikia. Bet tik mes norime, kad plačioji liaudis po metų šaudymų, persekiojimų ir kankinimų, geraiį sidėmėtų tų kalbas, kurie, dangstydamiesi ir spekuliuodami dievo, tėvynės, teisingumo vardais—kraujose maudo mūsų kraštą. *R.*

Ats. Redaktorius ir leidėjas: Pranas Rinkevičius. „ZORZA" Spaustuvė Vilniuje.